International Journal of Language Academy
ISSN:2342-0251
DOI Number: http://dx.doi.org/10.18033/ijla.4005
Research Article

Volume 6/5 December 2018
p. 353/390

ArticleHistory:
Received
17/09/2018
Received in revised form
17/09/2018
Accepted
07/12/2018
Available online
15/12/2018

THE LETTERS OF SÜNBÜLZÂDE VEHBÎ[1]

Sünbülzâde Vehbî'nin Mektupları

H. İbrahim HAKSEVER[2]

Bahir SELÇUK[3]

Mesut ALGÜL[4]

Abstract

One of the poets of 18. century Sünbülzâde Vehbî of Kahramanmaraş is best known by his Persian and Arabic poetical dictionaries. Other than his Divan, one of his works is Münşeat which we don't have the whole of it. Only a few of the letters in his Münşeat –which was said it was lost in a fire- are recorded in various works. Totally 12 letters of the poet in his Dîvân, Letâif-i İnşâ and Münşeât-ı Aziziye were found and examined by us. It is possible to get some information about life of Vehbi in these proses which were recorded with the names: Tezkire, Arîza, Kâime, Mektûb. Some of his letters are short, express a situation and have the character of tezkire and some of them are long and have literary content. Vehbi, who wrote almost all of his letters for the elders of the state, used dense and pompous language in his letters. The ironic language he used in some of his letters reveals Vehbi's ability in satire. The short poems by various poets, idioms and expressions in the letters show the literary character of the texts. In this work it will be talked about the contents of the letters, examples will be given about their style, some proses of his work which is known as lost will be presented and will be brought to light.

Keywords: Sünbülzâde Vehbî, letters, munshaat, trancription, analysis.

Öz

18. yüzyılın önemli şairlerinden biri olan Kahramanmaraşlı Sünbülzâde Vehbî, daha çok Arapça, Farsça manzum sözlükleriyle tanınır. Sünbülzâde Vehbî'nin Dîvân, Lutfiyye-i Vehbî, Tuhfe-i Vehbî, Nuhbe-i Vehbî ve Şevk-engiz adlı eserleri vardır. Kaynaklarda Vehbî'nin Münşeât adlı bir eserinden bahsedilse de bir yangında yok olduğu söylenen eserinden günümüze çok az mektup kalmıştır. Vehbî, eşsiz bir eser olarak belirttiği Münşeat'ını, uzun bir zaman aralığında kaleme aldığını ve bunun bir yangında yok olduğunu Divân'ınında dile getirmektedir. Şairin İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesinde yer alan Dîvân'ının nüshasında 7, Letâif-i İnşâ'da 4 ve Münşeât-ı Aziziye'de 1 olmak üzere toplam on iki mektubu tespit edilmiştir. "Tezkire, arîza, kâime, mektûb" adlarıyla kayıtlı bu inşa metinlerinde Vehbî'nin hayatına dair bazı bilgiler elde etmek mümkündür. Kimisi kısa ve durum

[1] Bu makale, 22 Eylül 2017'de Kahramanmaraş'ta düzenlenen "Uluslararası Sultânu'ş-şuarâ Sünbülzâde Vehbî Efendi Sempozyumu"nda sunulan Sünbülzâde Vehbî'nin İnşâ Tarzı Yazıları (Bahir SELÇUK-Mesut ALGÜL) ile Sünbülzâde Vehbî'nin Mektupları (H. İbrahim HAKSEVER) adlı bildirilerin genişletilip birleştirilmiş şeklidir.

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları. h.haksever@hotmail.com

[3] Prof. Dr., Fırat Üniversitesi İnsani ve sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, bahirselcuk@gmail.com

[4] Öğr. Gör., Hakkari Üniversitesi, Rektörlük Türk Dili Bölüm Başkanlığı, 47mstalg@gmail.com

bildiren tezkire yazıları mahiyetindeki mektupların içinde, uzun ve edebî muhtevaya sahip olanlar da vardır. Mektuplarda çeşitli şairlere ait kısa manzumelerin, deyim ve söz kalıplarının yer alması, metinlerin edebî niteliğini ve Vehbî'nin nesir alanındaki başarısını göstermektedir. Mektuplarının hemen tamamına yakınını devlet büyükleri için kaleme alan Vehbî, bu mektuplarında ağır ve ağdalı bir dil kullanmıştır. Bazı mektuplarında kullandığı ironik dil Vehbî'nin hiciv alanındaki kabiliyetini de gözler önüne sermektedir. Çalışma kapsamında Vehbî'nin tespit edilebilen on iki mektubunun çevriyazıları verilmiş; muhteva, dil ve üslûp özellikleri üzerinde durulmuştur.
Anahtar Kelimeler: Sünbülzâde Vehbî, mektup, münşeat, çevriyazı, inceleme.

Giriş

Maraş'ta doğan ve eğitimine burada başlayan Sünbülzade Vehbî, daha sonra İstanbul'a gider; devrin ileri gelenlerine kaside ve tarihler yazarak şöhret bulur. Müderrislik, nâiblik, kadılık ve elçilik görevlerinde bulunur. Şikâyetler üzerine iki defa görevden azledilir. Daha sonra affedilerek göreve getirilir. Vehbî, 14 Rebîülevvel 1224 (29 Nisan 1809) yılında vefat eder (Beyzadeoğlu, 1993: 7-13; Kuru, 2010:140).

Dönemin önemli devlet ve sanat adamları arasında yer alan Vehbî, şiirdeki kudretinden dolayı Koca Ragıp Paşa'nın himaye ettiği şairler arasına girmiş; (Banarlı, 1983:782) inşâ (Develliogğlu, 2012:507; Gültekin, 2015: 244)[5] sahasındaki başarısından dolayı da hâcegânlık rütbesi almış, mühimme yazıcılığı yapmıştır. Divan sahibi bir şair olan Sünbülzâde Vehbî'nin *Lutfiyye, Şevk-engîz* adlı mesnevileri ve manzum biçimde kaleme aldığı *Tuhfe* ve *Nuhbe* adlı sözlükleri vardır. Kaynaklarda Sünbülzâde Vehbî'nin bir münşeatından (Akbayar, 1996:1656) bahsedilse de bu münşeât, kendisinin de bir mesnevisinde ifade ettiği üzere bir yangında yok olmuştur.

Husûsâ Münşe'ât-ı bî-bahâne
Müsellem dürr-i mensûr-ı yegâne

Ki îcâd eylemişdim çok zamânda
Yanıp bir anda kalmadı cihânda (Yenikale, 2012: 68)

Vehbi'nin münşeatından bazı inşâ örnekleri *Letâif-i İnşâ*, *Münşeât-ı Azîziyye* gibi münşeat mecmualarında ve kendisine ait bir divan nüshasında (İ.Ü Ktp. TY. 433) yer almaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Vehbî'nin kendisine ait bir divan nüshasında **7**, Refîk Tevfîk'in *Letâif-i İnşâ*'sının I. cildinde **2,** II. cildinde **2**, *Münşeât-ı Azîziyye*'de'de **1** adet olmak üzere toplam **12** mektubu bulunmaktadır.

Yazdığı şiirlerle Reîsü'ş-Şâirân unvanını alan Vehbî, döneminin meşhur şairlerindendir. Tezkirelerde kendisi hakkında verilen bilgilerin yanı sıra, farklı şairler tanıtılırken de adından bahsedilmesi[6] vefatından sonra da şöhretinin devam ettiğini gösterir. Vehbî'nin bilinen 6 eseri vardır.

---

[5] Sözlükte "yapma, yapılma, vücuda getirme, kaleme alma, nesir yazı, mektup yazma, güzel nesir yazma veya güzel yazılmış nesir" anlamları verilen inşâ, terim olarak da "belirli kurallara uyularak mektup yazma işi, mektup yazma üslubu ve sözü belâgate uygun söyleme sanatı" anlamına gelir (Develliogğlu, 2012); (Gültekin, 2015:244).

[6] Meselâ Arif Hikmet'in *Tezkire-i Şu'arâ*'sında Abdülbâkî Efendi, Hayrî, Zülâlî, Surûrî gibi şairler tanıtılırken Sünbülzâde Vehbî'den bahsedilir. Diğer örnekler için Esad Mehmed Efendi'nin *Bağçe-i*

Divan

Vehbî'nin, Sâdî'nin *Gülistan*'ına atıfla *Sünbülistân* adını verdiği divanında 5732 beyit bulunmaktadır. Divanında Türkçe şiirlerin yanı sıra Arapça 3 na't, 5 kaside, 2 gazel, 7 müfred bulunmaktadır. Farsça divançesinde ise 3 kaside, 1 mesnevi, 1 tahmis, 56 gazel, 34 kıt'a ve 3 müfred yer almaktadır (Beyzadeoğlu, 1993: 50). Bunlar, şairin Arap ve Fars dillerine hâkimiyetini göstermek bakımından önemlidir. Banarlı, Vehbî'nin şiirlerinin nazirecilikten öteye geçemediği, bu nedenle şairin mesnevileriyle şöhret bulduğu kanaatindedir (Banarlı, 1983: 782).

Lutfiyye-i Vehbî

Vehbî'nin oğlu Lutfullah için yazdığı nasihat içerikli bir mesnevidir. Nâbî'nin Hayriyye'sine nazire olarak yazılmıştır (Banarlı, 1983: 782).

Tuhfe-i Vehbî

Vehbî'nin İran seferi dönüşü kaleme aldığı Farsça-Türkçe manzum bir lügattir. Yaklaşık 800 beyitten oluşan bu lügatte takriben 2500 kelimenin anlamı verilmiştir. Eser birçok kez basılmış ve şerh edilmiştir (Beyzadeoğlu, 1993: 54-55).

Nuhbe-i Vehbî

Vehbî'nin 1214/1799 yılında kaleme aldığı Arapça-Türkçe manzum bir sözlüktür. Tuhfe'den daha hacimli olan bu eser birçok kez basılmış ve Cumhuriyet dönemine kadar mekteplerde okutulmuştur. Eser üzerinde iki ayrı şerh bulunmaktadır (Kuru, 2010: 141).

Şevk-engîz

Biri erkeklere, diğeri kadınlara düşkün iki kişi arasında geçen mesnevi tarzında yazılmış bir münazaradır. Müstehcen beyitlerin yer aldığı eserde kahramanlar bir şeyhe sığınırlar ve kötü ahlaklarından kurtularak ilâhî aşka yönelirler. Eserin tamamı 779 beyittir (Beyzadeoğlu, 1993: 56).

Münşeât

Bir yangında kül olan eserin bazı parçalarına şairin divanın bir nüshasında, Letâif-i İnşâ ve Münşeât-ı Azîziyye'de rastlanmaktadır. (Kuru, 2010: 141).

A. Mektupların Yer Aldığı Mecmua ve Divan Nüshaları

a. Refik Tevfik, Letâif-i İnşâ, C.I, 1281.

İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar, İstanbul : [Tercüman-ı Ahvâl Matbaası], 5 Ramazan 1281/1 Şubat 1865, Fiziksel Nitelik: c. 1 ([4], 133, [2] s.); 16x10 cm. Kitabın baş tarafındaki ilave sayfalarda eserin "Fihrist"i vardır. Sondaki ilave sayfalarda ise "Hata-Savab Cedveli" vardır.

1-Sünbül-zâde Vehbî Efendi'nin bir mansıbda asâlet niyâzıyla Re'is Efendi'ye ıstılâh-ı nahv üzere yazdığı 'arîza[7]dır. (s.73-74)

Safâ-Endûz, Fatîn Efendi'nin *Hâtimetü'l-Eş'âr*, Nail Tuman'ın *Tuhfe-i Nailî*, Şefkat'in *Tezkire-i Şu'arâ* adlı eserlerine bakılabilir.

7 Küçükten büyüğe, üst makama takdim edilen yazı, muhtıra anlamına gelmektedir (Gültekin, 2015: 307).

2-Müşârün ileyhin sınıf-ı kalemiyyeden yine tarîk-i kazâya 'avdet istid'âsıyla Şeyhü'l-İslâm Merhum Vassâf 'Abdullâh Efendi-zâde Es'ad Efendi'ye takdim etdigi 'arîzanın sûretidir. (s.75-80)

b. Refîk Tevfîk, Letâif-i İnşâ, C. II, 1282.

1-Sünbül-zâde Vehbî Efendi'nin Boğdan'dan Baklavacı Kebîr-nâm cerrâr-ı meşhûr ile yazdığı mektûbun sûretidir. (s.46-59)

2-Müşârun ileyhin tarîk-i kâzâdan tarîk-i kalemiyyeye nakli içün irâde sünûhunda re'is efendiye tahrîr etdigi tezkire ki Muhsin-zâdenin evvelki sadâreti ve 'Osmân Efendi'nin riyâseti vaktinde dahi h˘âce olması murâd olundukda bu vechile def' edip fakat ba'de müddet-i vâfire tarîk-i mezkûra girmişdir. (s.60-69)

c. Münşeât-ı Azîziyye (1284)

İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar, İstanbul: [Vezir Hanı Matbaası], Gurre-i Zilhicce 1284/25 Mart 1868, Fiziksel Nitelik : [2], 156 s.; 23x15 cm. Kitabın baş tarafındaki ilave sayfalarda eserin "Fihrist"i vardır. Eser "Habname-i Veysî" isimli eser ile birlikte basılmışdır.

1- Şâ'ir-i edîb sühanver-i lebîb Sünbül-zâde Vehbî Efendi'nin mektûb-ı latîfi. (s.21-22)

d. Divan Nüshası (İ.Ü Ktp. TY. 433)

1-Başlıksız (167b-169b),

2-Ser-kahveci-i Şehriyârî Rüstem Ağa'ya tahrîr eyledigi tezkire[8]dir (169b-170b),

3-Enderûn-ı hümâyûn ağavâtından Tayfur Beg'e yazılan tezkire (170b-171a),

4-Ba'zı kasâyid ü tevârîh tebyîz etdirdigi Ta'lik-nüvis Hayrî Efendi'ye yazdığı tezkire (171a-171b),

5-Takdîm-i dîvân mukâbelesinde taraf-ı cihândârîden ihsân buyurulan boğça vü 'atiyye-i hümâyûnun vürûdu teşekkürünü hâvî Rüstem Ağa'ya yazdığı tezkiredir (171b-172b),

6-Rikâb-ı hümâyûna tahrîr ü takdîm eyledigi 'arz-ı hâl[9] (172b-175a),

7-Enderûn-ı hümâyun ağavâtından Tayfur Bege tahrîr eyledigi 'arîza sûretidir (175a-176a).

B. Mektupların İçerikleri

a. Refîk Tevfîk, Letâif-i İnşâ, C.I, 1281.

1-Sünbül-Zâde Vehbî Efendi'nin bir mansıbda asâlet niyâzıyla Re'is Efendi'ye ıstılâh-ı nahv üzere yazdığı 'arîzadır. (s.73-74)

Vehbî Efendi'nin hâcegânlıkta "kâğıd-ı bîrûn vekâleti"nde çalışmış olduğunu öğrendiğimiz bu mektupta Vehbî, reisülküttaba nahiv terimlerini sanatlı bir dille kullanarak istekte bulunmaktadır.

---

8 Aynı şehirdeki resmî daireler veya kişiler arasında haberleşme amacıyla yazılmış belgelerdir (Gültekin, 2015: 304).

9 Devlet görevlilerinin herhangi bir konu hakkında üst makamlara bilgi vermek amacıyla yazdıkları yazılardır (Gültekin, 2015: 307).

2-Müşârün ileyhin sınıf-ı kalemiyyeden yine tarîk-i kazâya 'avdet istid'âsıyla Şeyhü'l-İslâm Merhum Vassâf 'Abdullâh Efendi-zâde Es'ad Efendi'ye takdim etdigi 'arîzanın sûretidir. (s.75-80)

Vehbî, Şeyhülislam Vassâf 'Abdullâh Efendî-zâde Es'ad Efendi'ye yazmış olduğu bu mektupta kalemiyyedeki görevinden ayrılıp tekrar kadılık makamına dönme isteğini arz etmiştir. Şairin Arapça, Farsça ve Türkçe şiir parçaları, çeşitli ibareler ve edebî sanatlarla zenginlik kattığı mektup nükteli bir üslupla yazılmıştır.

b. Refîk Tevfik, Letâif-i İnşâ, C. II, 1282.

1-Sünbül-zâde Vehbî Efendi'nin Boğdan'dan Baklavacı Kebîr-nâm cerrâr-ı meşhûr ile yazdığı mektûbun sûretidir. (s.46-59)

Bu mektup Vehbî'nin son derece edebî bir dille kaleme aldığı mizahî bir inşa metnidir. Kaime adıyla nitelediği bu mektubu makam sahibi bir yetkiliye yazmış, mizahî bir üslupla tasvir ettiği obur bir cerci hocanın görgüsüzlüğünü, tavır ve davranışlarını ironik bir üslupla kaleme almıştır. Vehbi, Boğdan bölgesinin Yaş kasabasında bulunurken, bir ramazan günü Voyvoda'dan bir kaime getiren gezgin ve yemeğe düşkün bir hoca, zoraki misafirleri olmuş, seyahat maceralarını kendilerine anlatarak onları güldürmüştür. Vehbi bu "sevimsiz" hocanın hâlini, yemek yiyişini teşbihlerle ve alaycı bir dille aktarır. Hakarete varan benzetmelerle ve daha çok yemek ile ilişkilendirerek onun kişiliğini tasvir eder.

Mektubunu tamamen zahid tipli hoca ve yemek üzerine bina eden Vehbi, sonunda bu kişinin, memnun edilmiş bir hâlde "hevâiyyat ve menhiyyâtı mebzûl olmayan" bir beldeye yolcu edilişini ve kaimeyi yazdığı makam sahibinden teveccühler beklediğini yazıp mektubunu bitirmiştir

Bu hocayla yemek ve maişet üzerine konuşma ve tartışmalarını uzunca yazan Vehbi, metninde hem bu kişinin kendi masumluğunu ifade edişini, hem de buna verilen cevabı ironik bir üslupla ve temsiller üzerinden verir. Bu hocanın belirtilen en bariz vasfı oburluğu ve davranışıyla insanlar tarafından sevilmemesidir. İlk iftarını yerken bir sonrakinin hesabını yapması Vehbi'nin yerdiği bir başka husustur.

Vehbi bu kişiyi tasvir ederken ona söylettiği kendi manzumeleri de mizah yüklüdür. Tenkit ettiği cerci hocayı "ham sofu" olarak gördüğü için hakkında hep olumsuz ifadeleri sıralar."Degül kürsîye vâ'iz arşa çıksan âdem olmazsın" mısraını da yine onun için zikreder.

2-Müşârun ileyhin tarîk-i kâzâdan tarîk-i kalemiyyeye nakli içün irâde sünûhunda re'is efendiye tahrîr etdigi tezkire ki Muhsin-zâdenin evvelki sadâreti ve 'Osmân Efendi'nin riyâseti vaktinde dahi hâce olması murâd olundukda bu vechile def' edip fakat ba'de müddet-i vâfire tarîk-i mezkûra girmişdir. (s.60-69)

Vehbi, Muhsin-zade ve Osman Efendilerin zamanında da haâce olması istendiğinde bunu geri çevirmiş fakat daha sonra yine bu mesleğe geçmiştir. Görevde bulunmadığı dönemde yazdığı anlaşılan bu mektubunda ilk başta üç Türkçe, bir Farsça beyit ile kendi kanaatkâr halini belirtip hûşe-çînî (başak toplayan) benzetmesiyle yeni bir görev beklediğini ifade etmiştir. Reisülküttaba bağlılığını güzel cümlelerle (nazım-nesir) yazıp kendisine lütfedilen bu görevi minnetle kabul etmiş ve şükranlarını sunmuş; bazı Arapça tabirler de kullanarak, edebinden susması gerektiğini belirtmiştir. Vehbi, bir zamanlar "en üstün ibadet ve büyüklerin âdeti" olan kadılık mesleğinin zaman içinde değersizleştiğini, gereği ile amel edilmeyen mahkeme hücceti gibi hükümlerinin batıl hâle

geldiğini yazmıştır. O, kadıların maişet zorluğu çektiklerini ama tembel ve cahil olduklarını, bazı kötü huy ve davranışlarının olduğunu ve rüşvete bulaştıklarını yazar. "Kadılar cehennemdedir" sözüne atıfla dünya ve ahirette hüsrana uğrayacakları bellidir diyerek, kanaatini, hüsrandan bahseden ayetlerin desteğiyle ortaya koyar.

Vehbi görev alacağı hâcelik mesleğinin mahiyetini ve inceliklerini bilmediğini, ancak "*hâce-i dakîka-dân*" Nabî'nin kanaatine göre tercih edilebileceğini belirtir. Fakat *"Cihânda mûcib-i rif'at Efendi himmetidür*" sözüne göre, bu meslekte itibar kazanmanın da koruyucu bir velinimetin himmetine bağlı olduğunu ekler. Yoksa basit şiirler yazarak tekkelerde dalkavukluk gösterisinde bulunma çabası ile zifaf kasidesi, sünnet tarihi gibi manzumeler kaleme alıp kıskançların alaylarına maruz kalınacağı açıktır. Vehbi çok şükür kendisi için böyle bir mahzurun söz konusu edilemeyeceğini, kendi velinimetinin çok lütufkâr olduğunu yazmıştır.

Vehbi bir takım süslü cümlelerle değerinin bilinmesini ve kendine sahip çıkılmasını, mensuplarını eleştirmesine rağmen ya kadılık mesleğinde tutulup rütbesinin yükseltilmesini veya hâcegan zümresine alınmasını saygılı cümlelerle yazıp mektubunu bitirmiştir. Bu mektupta Vehbi kendisinin veya başka şairlerin manzumelerini kullanmış, Arapça tabirlere yer vermiş, ayet alıntıları yapmış, meramını edebî üslûpla aktarmaya çalışmıştır.

Vehbi, ehil olmadığı hâlde görevlere talip olan kimseleri fizikî görünüşleri üzerinden de kınar ve onları (makam sevgisiyle kanat çırpan yaşlı tavuk, zillet toprağına düşmüş, Horasan dükkânlarında üzüntü ile oturan, yazacakları zifaf kasidesi ve hitan tarihi ile ihsan bekleyen konik kavuklu, tekkelerde sözde zikir ile meşgul olan, Maveraünnehir'den yeni gelmiş, arkası bakır paralı) gibi benzetmelerle ifade etmesi mizah yüklüdür.

Vehbi kendi hakkının verilmesini ve layık olduğu dereceyi Münif adlı şairle kendini kıyaslayarak beklediğini belirtir.

Yetkililere sunulacak arzuhâllerin ve manzumelerinin, isteklere kavuşmada etkisinin olduğunu belirten Vehbi, azad edilse de bağlı olduğu kapıdan ayrılmayacağı anlamında da şu beyti yazmıştır:

Hamdü li'llâh bir Efendiye kul oldum ki eger
Olmam âzâd beni ıtkıle itse tahyîr (s.61)

Vehbi meramını iletebilmek için üst makama nasıl ve ne zaman başvurulacağını bildiğini de söyler ve hâcegânlık görevini beklediğini muhatabının duygularına da hitap ederek belirtir ve mektubunu bitirir.

Vehbi düşünce ve meramını dile getirirken kalemin gücüne inanır. Bu anlamda Arapça "*Lisânü'l-kalemi entaku min-lisâni'l-ebkem*" (Kalemin dili lal insanın dilinden daha anlatıcıdır) ifadesini yazdığı gibi, bazen de susmanın etkili olacağını düşünmüştür.

c. Münşeât-ı Azîziyye (1284)

1- Şâ'ir-i edîb sühanver-i lebîb Sünbül-zâde Vehbî Efendi'nin mektûb-ı latîfi. (s.21-22)

Vehbi, muhatabının hâl hatırını sorduktan sonra girmekte olan ramazan ayını tebrik etmiş ve kendisine dua ile meşgul olduğunu yazmış. Allah, namaz ve orucunuzu kabul etsin; bütün vakitlerinizi bereketli, mesut kılsın ve sizleri bayrama eriştirsin diye

eklemiştir. Ramazan ayının düşenbe (Pazartesi) günü gireceği duyulunca evvelâ "felekden bir gün kapmak" ve aralarındaki dostluk gereğince hâlini sormak için bu "şukka"yı yazdığını belirtmiş. Gerçekte salı günü Ramazan hilali görülünce, bayram namazının çarşamba günü eda edileceği hususunu delilleriyle bildirmesini rica ederek, bunun duaya ve sevince sebep olacağını söylemiş ve "*Hak her giceni kadr ide her rûzunı bayram*" diyerek bir manzumesini eklemiştir.

d. Divan Nüshası (İ.Ü Ktp. TY. 433)

1-Başlıksız (167b-169b)

Başlıksız olan bu metin, devlet yetkililerinden birine Vehbi tarafından yazılmış olup edebî nitelikte, bahar tasvirleriyle dolu bir mektuptur. Mektupta muhataptan yardım beklenmiş, gençliğe özlem ifade edilerek evlilik arzusu dile getirilmiştir.

Vehbi, mektubuna "devletlü, inayetlü, velinimetim, efendim" gibi hitaplarla başlayıp dualar etmiş, bahar mevsiminin tasvirini yapmıştır. En güzel mevsim "*a'del-i ezmine*" olan "*mevsim-i letâfet-sirişt*" baharın güzelliğinden, insan ruhunda oluşturduğu etkilerden uzunca bahsetmiştir. "gönül-âteş-mizâc-âfitâb-âşık-şarâb" kavramları çevresinde dönerek, Farsça Arapça, daha çok da Türkçe manzume söyleyerek edebî bir üslûp sergilemiştir.

Vehbi, bahar gelince feleklerde ve denizlerde dahi şevk ve ateşin arttığını, insan ruhunda da aşk duygusunun coştuğunu söylemiştir.

Baharda balıkların da güneş ışığına düşkün olduğunu, feleğin de gönlünün yandığını; bu değişiklikle dört unsurun (ahşîcân) havaya ateş saçtığını; yaz sıcağında ağzı kurumuş rindlerin o mutedil mevsimi anarak âdeta rahatladığını; lâle zamanı gül yanaklıların, yaz sıcağında ise peymanede seyyal buz parçalarının özlendiğini teşbihli-mecazlı, uzun cümlelere dökerek anlatır.

Vehbi yaz mevsiminin ilim ehlini de etkilediğini, bu mevsimde nelerin yenip içildiğini, kendini de hesaba katarak belirtir. Daha sonra kendinden daha açık olarak bahsedip ihtiyaçlı hâlini dile getirir ve daha önce olduğu üzere himmet beklediğini belirtir.

Vehbi belki de çaresizliğinden, gençliğindeki duygulara olan hasretiyle mektubunun sonuna doğru evlilik arzusunu "edep sınırını zorlayarak" belirtir, muhatabından bu konuda yardım bekler;, , muhatabına dua, düşmanlarına beddua edip yazısını bitirir.

2-Ser-kahveci-i Şehriyâri Rüstem Ağa'ya tahrîr eyledigi tezkiredir (169b-170b)

Vehbi muhatabına saygılı ifadelerle dualar etmiş; kendi hâlinde (peygûle-nişîn) oturuyorken gelen bir tezkire ile çok memnun olduğunu, kendilerine dualar ettiğini belirtmiştir. Kusur ve aczini dile getirip dostlar meclisine dâhil olma arzusunu "*N'olurdı pey-rev olsan zümre-i yârâna düşdükçe*" mısraı ile ifade etmiştir. Haddi olmayarak, sülâsî kaside vezinleriyle, sade mazmunları tekellüfsüz (*câme-i elvân-ı tasannu'âtdan ârî*), mevzûn bir "*târîh-i tâm*" yazıp gönderdiğini, nazmında görülecek "ham tabirleri" lutfuyla örtmesini istemiştir. Göz ucuyla da olsa gözden geçirmesi temennisi ve *"Ol bâbda kemâl-i mürüvvet efendimündür*" saygı cümlesiyle takdim etmiştir.

Kısa mektubun sonuna "*Bende Vehbî-i nâ-tüvân u hakîr peyrev-i beste-tab' u pür-taksîr*" şeklinde adını yazıp 12 Safer 1206 (1791) tarihini de eklemiştir.

3-Enderûn-ı hümâyûn ağavâtından Tayfur Beg'e yazılan tezkire (170b-171a)

Vehbi, mektubuna muhatabına uzun ömür ve saadet duaları ile başlamıştır. Daha sonra, kaleminin nice mazmunlara muvaffak olduğunu ifade etmiş, kendisine Rüstem Ağa'nın mürüvvetnamesi ile birlikte gönderilen tezkirede kendisinden bir "târîh-i tâm" yazılmasının istendiğini belirtmiştir. İstenen metnin sülasi vezinlerle ve kısa mısralarla yazılması çok zor olduğundan, süre bitmeden ayıpsız ve çok hünerli olmayan bir tarih olmak üzere "*bil-bedâhe*" hatıra gelen berceste sekiz beyit yazıp muhatabına takdim etmiştir. Vehbi, yazdığı tarihin beğenilmemesi durumunda onu diğer mısralarla beraber yok edeceğini taahhüt ederek yeniden bir tarih inşâd edeceğini söylemektedir. Bu durumu muhatabına bildireceğini de belirterek, yazarsa tekrar incelemesini istemiş; sonunda "*Senâkâr-ı kadîm Vehbî*" imzasıyla yazısını bitirmiştir.

4-Ba'zı kasâyid ü tevârih tebyîz etdirdigi ta'lik-nüvîs Hayri Efendi'ye yazdığı tezkire (171a-171b)

Vehbi birçok yazı işini hâlleden Hayri Efendi'ye "ma'rifetlü oğlum" şeklinde hitap ederek iltifatlı ve dualı ifadelerden sonra, kendisine daha önce çok ibare yazdırdığını ama bunun ise acele yazılması gerektiğini söylemiştir. Vehbi'ye bir akşamüstü haberci gelmiş, getirdiği tezkirede padişahın acele olarak bir târîh-i tıb istediğini ve seher vaktinde hazır olmasını ferman buyurduğunu yazmış. Kendisi gece uykuyu terk edip bu kaside ile meşgul olduğunu, her mısraının mücevher tarih[10] ve manalı olduğunu eklemiştir. Zaten yazdığı bütün tarihlerin padişahça beğenildiğini ve kendisini söyletmeyi murad ettiğini şükr ederek kaydetmştir. Padişahın i'cazlı metin istediğini, gönderdiği bu "mu'ciz" metnin bütün mısralarının mücevher olduğunu, muhatabının ona göre temize çekmesini istemiştir. "*Senâkâr-ı bî-merâ*" imzasıyla yazıyı bitirmiştir.

5-Takdîm-i dîvân mukâbelesinde taraf-ı cihândârîden ihsân buyurulan boğça ve 'atiyye-i hümâyûnun vürûdu teşekkürünü hâvî Rüstem Ağa'ya yazdığı tezkiredir. (171b-172b)

Vehbi, Padişah canibinden kendisine gönderilen hediyeye karşı minnet duyarak, sultanın ömrünün devamına, bütün günlerinin kadir gecesi ve bayram gibi olmasına dualar etmiş; "*ber-dâşte-i ahkar-ı abîdleridür ki*" deyip bu metni takdim ettiğini yazmıştır. Padişahın ihsan ettiği çok nimetlere eriştiğini yazmıştır. En son kendisine Kadri Efendi aracılığıyla, "padişahın vücuduna dokunmuş nurlu ıtırlı" bir bohça gönderilmiş. Vehbi çok sevinip bunu yüzüne gözüne sürmüş ve sevincini bir beyitle ifade etmiştir.

Buna mukabil üzerine borç olan dualara devam ile kendisine karşı hep tatlı dilli (azbü'l-lisân) olduğunu yazıp yazısındaki kusurlarının bağışlanmasını istemiştir.

6-Rikâb-ı hümâyuna tahrîr ü takdîm eyledigi 'arz-ı hâl (172b-175a)

Vehbi'nin Sultan 3. Selim'e yönelik bu arz-ı hâli içine düştüğü sıkıntılardan kurtulma isteğini içermektedir. Önceki padişah zamanındaki hâlini, daha sonra yaşadıklarını ve başına gelen meseleleri çözmesi için yakınlık hissettiği Sultan'a başvurmuştur. Padişahlık makamına yönelik bazı dualar ve düşmanlarına da beddua ettikten sonra arzusunu özetle şöyle anlatmıştır. Padişah 3. Selim'in babası sultan 3.Mustafa'nın bilgili ve marifetli insanlara (*erbab-ı daniş ü ma'ârif*) itibar ettiğini, daha önce kendisini bir sefer esnasında kadılıktan Zümre-i Hâcegân-ı Divana dâhil ettiğini, özellikle Mühimme tahriratında istihdam ile yedi sene çok nimete mazhar olarak akranlarına tercih ettiğini belirtmiş; sonra amcası merhumun (I. Abdülhamid) kendisini İran sefaretine tayin ile Şiraz'a

[10] Ebced hesabında yalnız noktalı harflerle düşürülen tarih.

gönderdiğini, o tarafta "*ber-vefk-ı rızâ edâ-yı hizmet*" ettiğini; oradan avdetinde yaşlılığı ve ihtiyarlığı sebebiyle "*istirhâm ve istid'â-yı âcizâne*"sine bağlı olarak ilk görevi olan kadılığa "*merhameten ve inayeten*" üç rütbe üstten tekrar başlatıldığını yazmış. Sonra Rodos Kadılığına geçecek iken "*mâye-i fesâd-ı cihân*" olan Şahin Giray o canibe sürülmüş, fakat mübaşiranın hatasıyla firar etmiş ve Fransız konsolosluğuna sığınmış. Kendisinin devlet hizmeti bilindiğinden, amcası onu bulunduğu mansıbdan üst makam olan Silistre naibliğine ve ordu-yı hümayun kadılığı niyabetine hatt-ı hümayunla tayin etmiş. Buradaki hizmeti beğenildiğinden, oradan da Zağra-i Atik mansıbına verilen söz üzerine tayin edilmiş. Oranın ise etrafı Şahin Giray'ın akrabaları olan Sultan Cengiz'in sülalesiyle dolu olduğundan, onların kendisine kinle baktıklarını, onların hile ve zararlarından kaçınarak kendini koruduğunu söyleyen Vehbi, eşkıya ile uğraşırken bu esnada tahta mevcut padişah geçince kadılık görevi için hatt-ı hümayun geldiğini, buna imtisalen göreve başladığını, kendilerine dua ve övgüyle meşgul olduğunu yazmıştır. Vehbi, o civardaki Selatin-i Cengiziyye müteallikatından eşkıya ile mücadeleye başladığını, onların akrabalarından olan kişilerin sadece Cengiz hanedanına hizmet ile Şahin Giray'ın intikamını almak için eşkıya ve Tatar mirzaları ile mahkemeyi ve evini bastıklarını belirtmiştir. Vehbi, eşkıya baskınında evinin yağmalandığını, iyalini dövüp yaraladıklarını, götürüp hapsettiklerini; naib ve kethüdasına 45 gün eziyet ettiklerini, bu durumu Kaymakam Paşa'ya haber verince Edirne'den Bostancıbaşı'nın gönderdiği birkaç yüz bostancı ile gelip kendisini kurtardığını yazmıştır. Durumun ordu-yı hümayun tarafından öğrenilmesi üzerine sorumluların yakalanması için "emr-i âlî" varid olmuşsa da, sadece Hüsmen adlı çetebaşının alınıp diğerlerine dokunulmadığını belirtmiştir. Çetebaşı da ordu içindeki Cengiz taraftarlarına sığınmış,sadrazamın müdahalesiyle alınıp sorgulanmış, cezası infaz edilecekken sadrazam ölmüş ve infaz durmuştur. Vehbi mağduriyetini, "ömür sermayesi olan mansıbının" heder olduğunu, kendi saltanatında bu fiillere cür'et edenlerintasarruf ettikleri bazı timarların olduğunu hünkâra arz edip, baskıncıların yargılanmasına dair padişahtan yalvaran bir üslupla hatt-ı hümayun talep ederek arz-ı hâlini bitirmiştir.

7-Enderûn-ı hümâyûn ağavâtından Tayfûr Beg'e tahrîr eyledigi 'arîza sûretidir (175a-176a)

Vehbi, "benim marifetli oğlum sultanım hazretleri" diye hitap ettiği muhatabına, gönderdiği tezkireyi okuduğunu söyleyip, istenilen 20 adet "tevârîh-i mütenevvia"yı kaleme alacağını, "hemân gaybî feyizlerin kalbine sünûh" etmesini beklediğini belirtmiştir. Zağra-i Atik'te iken ma'hut kavmin yakınlarından birkaç kişi Şahin Giray'ın intikamını almak fikri ile kendisine suikast ile mahkemeye hücum ettiğini, mallarını yağmaladığını, canını kurtarmak için ordu-yı hümayun ricaline bunların güldürücü hâllerini anlatan latifeli yazılar yolladığını belirtmiştir. Lakin bu yazıların müsveddeleri kaybolmuştur. Hatta o zaman üst makama takdim etmek için Münif merhumun tahmisine nazire yazıp evveline 40-50 beyitlik bir kaside inşad etmiş ve edep gereği Padişahlık makamına değil, oğlu gibi gördüğü Tayfur Bey'e göndermiştir.

Vehbi yazdıklarının hezl olmadığını, diğer yazılarının da nüshalarının kalmadığını ve bunun hünkâra tebliğini rica ile "*Senâkâr-ı bî-merâ*" imzasıyla mektubunu bitirmiştir.

C. Mektupların Dil ve Üslubu

Başlık ve muhtevalarını verdiğimiz mektuplardan anlaşıldığı üzere Vehbî, münşiyâne bir dil ve üslup kullanmıştır. Muhatabın durumuna göre üst makamlara yazılan mektuplarda resmî ve ciddi bir anlatım hakîmken dostlara yazılan mektuplarda nükteli bir anlatım ve mizahi üsluba yer verilmiş hatta bazen müstehcen imalara

başvurulmuştur. Dil, bazı mektuplarda sade iken bazı mektuplarda söz sanatları, zincirleme terkipler ve uzun cümlelerle girift bir hâle bürünmüştür. Arapça ve Farsçaya hâkim olan Vehbî, mektuplarında Türkçe manzumelerin yanında Arapça ve Farsça manzumelere/manzum parçalara, veciz ifadelere de yer vermiştir. Söz sanatlarından sıkça yararlanan Vehbî, özellikle "teşbih, iktibas, istiare"ye çokça başvurmuş; ayrıntılı tasvirler yapmıştır.

Vehbî, "Sünbül-zâde Vehbî Efendi'nin Boğdan'dan Baklavacı Kebîr-nâm cerrâr-ı meşhur ile yazdığı mektubun suretidir." başlıklı mektupu dil, üslup ve muhteva yönüyle oldukça dikkat çekicidir.

Vehbi, Divan şiirinin zahid tipine uygun hocayı rind edasıyla zemmederken tamlamalı, külfetli bir dil kullanmış; Arap belagatinden yararlanmış, çok sayıda Arapça deyim, atasözü ve tabire yer vermiştir. Ayet ve hadislerden yaptığı alıntılarla, Türkçe, Arapça ve Farsçadan seçtiği kısa manzum-mensur parçalarla, cümlelerindeki nükteli ve mizahî tasvirlerle mektubunu tam bir inşa metni hâline getirmiştir. Bu manzumelerin bir kısmı diğer şairlere, bazısı ise kendine aittir. Çoğunun edebî değeri düşük olmakla birlikte, kimisinde Türkçe kelimeleri –bazı yemek adlarını– Arapça kelime kalıplarına uydurarak mizah yapmıştır.

Mektubunda "baklava" kelimesini Arapça "inne" ile bir araya getirerek "inne baklavaye" şeklinde, "şakşak" ve "kaşık" kelimelerini Arapça mükesser kalıplarla çoğul yaparak "şakaşık-ı kavaşık" şeklinde terkip hâlinde kullanır. Pilav yığınını İslam kubbesine, mideyi mutfağa ve tandıra benzetir. Kendinden "Kılletü'l-ekli re'sü külli edviyetin (Az yemek her devanın başıdır), "Ve li's-serîdi ricâlün" (Tirid yemeğini yiyecek kişiler vardır) şeklinde vecizeler üretir. "tarlakuzu sohbetleri, öküz efendi biraderi, işkenbeden sözler, laklak düşkünü çocuk" gibi teşbihli tamlamalar onun üslûbunun malzemeleridir. Vehbî'nin açgözlü cerci hocaya söylettiği yemek duası da hayli nüktelidir. Bu ifadelerde de yine Arapça ve Türkçe kelimeler iç içedir: *"el-hamdu li'llâhillezî ce'ale'l-meraka dâfi'an li-merâkı'l-enâm ve'l-kebâbe ke-bâbin li't-ta'âm ve'l-kabaka müzeyyinen li't-tabâki izâ vuzı'a tabakan an-tabak ve'l-bâdilcâne devâ'en li-hırâşi'l-cân…"* (Letâif-i İnşâ C.II, s.56).

Yemeğe düşkün ve seferde oruç tutmayan "*şahs-ı garîbü'l-heykel"* Baklavacı Şeyh adlı bu hocayı ve yemekleri tasvir ederken Arapça, Türkçe beyitleri/tabirleri kullanır. Yine Türkçe beyitlerle cerciyi ve onun üzerinden zahidleri yerecek ifadeler yazar. Tasvirli uzun cümleler içinde, ayetlerden seçtiği konuyla ilgili kelimeleri de dikkatle kullanır: "…*Şâyed bu misillü "eklen lemmâ"*[11] *ile fesâd-ı mi'deye mübtelâ olur melhûzıyle…külû veşrebû*[12] *makâle-i kerîmesiyle… bi-vâdin gayri zî-zer'in*[13] *tenezzüli ile…*" (s.50-51)

Mektupların girişlerinde saygı, sevgi, övgü ifade eden ifadeler, sanatlı ve ağdalı bir dille verilir. Mensur metni yeknesaklıktan kurtaran manzum parçalar, çeşitli ibare ve sözler, çoğu zaman uzun cümlelerin bir ögesi şeklinde metinde yer alır.

"Devletlü, inâyetlü, âtıfetlü, ifâzatlü, veliyyü'n-ni'am, menba'u'l-himem ve'l-kerem efendim, hemâre vâcibü'z-zât-ı mûcibü'z-zevât, âb-ı rûy-ı gülşen-i devlet ü ikbâl olan zât-ı mehâmid-sıfâtların, ömr-i mezîd vicâh-ı vecîh-i mürîd ile târem-sâz-ı vakâr u sa'âdât ve zülâl-i salsâl-i hôş-güvâr-ı 'ayn-ı inâyetlerin zâ'ika-i dil-teşnegân-ı bevâdî-i vâdî-i emânîye 'azb-i fürât eylemek, seyl-âb-ı firâvân-ı revân da'avâtı isâle-i deryâ-yı nûr-ı icâbât-ı kâdî'l-hâcât

[11] "Haram helal demeden mirası yiyorsunuz." Fecr 89/19.
[12] "Yiyiniz içiniz" Hakka 69/24.
[13] "Ziraat yapılmayan bir vâdi" İbrahim 14/37.

kılındığı mecârîde ma'rûz-ı sîr-âb-ı rûd-ı musaffâ ve revd-i a'tâf-ı bî-gâyâtlarıdır ki (Beyt Li-Münşi'ihi)

Açılur gonçe-i dil fasl-ı bahâr oldukça
Sînede gül gibi bir lâle-izâr oldukça

küşâyişince a'del-i ezmine olan mevsim-i vesîm-i ürdibehişt-i letâfet-sirişt gülzâr-ı âlemi behişt-ender-behişt belki reşgîn-sâz-ı çâr-bâğ u heşt-behişt itmişiken... (İ.Ü Ktp. TY. 433; 167b-168a).

Meramın az ve öz olarak dile getirildiği bir mektup:

Ba'zı Kasâyid ü Tevârih Tebyîz Etdirdiği Ta'lîk-nüvîs Hayri Efendi'ye Yazdığı Tezkire

Benüm fütüvvetlü ma'rifetlü oğlum sultânım, "Ey âşık-ı mihnet-zede buldukça bunarsın" dediği gibi egerçi biz dahi ateh-i pîrâne-i ta'cîzi pîş-nihâd eyledük lâkin alima'llâh zarûrîdür ki bu gice ahşama karîb bir 'acele süvârî bostânı mufassal bir tezkire-i behcet-edâ getirip me'âlinde şevketlü kerâmetlü efendimiz mu'ciz olarak dîger târîh-i tıbb-ı hümâyûn buyururlar ale's-seher hâzır idüp selâmlamakdan evvel îsâl olunsun deyü fermân buyurulmuş bu gece hakîriniz hᵛâb-ı ârâmı terk ile bu kasîdeye meşgûl oldum her mısra'ı mücevher târîh ve ma'nâdâr vâkı' oldı. İnşâ'allâh makbûl-i hümâyûn olur zann ederim egerçi cümle târîhlerimiz bi-hamdihî Te'âlâ pesendîde-i hümâyûn buyurulmuş lâkin hakîri söyletmek merâmları olmağla mu'ciz taleb buyurmuşlar târîhe göre bundan mu'ciz olmaz sanırım. Cümle mısra'ları târîh-i mücevher olduğunu fehm buyurarak tebyîz buyurmaları mütevakkâ'dur. Senâkâr-ı bî-merâ Vehbî (İ.Ü Ktp. TY. 433; 171a-171b).

D. Mektupların Çevriyazılı Metni

a. Refîk Tevfîk, Letâif-i İnşâ, C.I, 1281.

1- [73] Sünbül-Zāde Vehbī Efendiniñ Bir Manşıbda Aşālet Niyāzıyla Re'īs Efendiye Iştılāḥ-ı Naḥv Üzre Yazdığı ʿarīżadır

Devletlü ʿināyetlü ʿaṭūfetlü efendim
Bu bende-i nā-kāmına şefḳatlü efendim

Bu ḳullaru maḥżā taʿalluḳ-ı irāde-i seniyyeleriyle nāʾil olduġum ḳāġıd-ı bīrūn vekāletinde el-ḥāletü ḥāẕihi ke'l-aṣīl ve medār-ı sedd-i ramaḳ miḳdārı vāyedār-ı şeyʾ-i ḳalīl olup lākin ser-i aṣīli ferʿ eden kelime-i cer ʿan-ḳarīb nezʿ-i ḫāfiżiyyet-i ʿazl ü infikāka müncer ve ṭaraf-ı ʿācizāneme ʿāʾid olacaḳ şıla-i fevāʾid-i mādan [74] żarf-ı laġv meşābesinde tehī-kāse-i ḥırmān ü tefkīk olmaḳ vāhimesi żamīrde muḳarrer ve-helümme cerrā żarūrī mūcib-i irtikāb-ı cerr ve bu cümle ile fī-küllī-ḥāl ḳalb-i ḥazīnim el-muḳadder kāʾin-i tesliyyetine ẓarf-ı müstaḳar olmaġla "ʿalā cerri [ẕeylin] leyse yerfeʿu reʾsehu fe-hel yestaḳīmü'r-refʿ ʿan-ʿāmili'l-cer"[14] taḳdīriyle aṣl-ı bī-ferʿ mecrūrı cār olan edat-ı kāf-ı teşbīh-i belīġa müteʿalliḳ nükātda bi'l-istinkāf cārī olduġu üzere īṣāl [u] ḥaẕf ile lafẓen ve maʿnen vekīle mużāf ve ḥadd-i ẕātında "lā-maḥalle lehu mine'l-iʿrāb"[15] ḳabīlinden olan

[14] Çekerken eteğini, kaldırmıyor başını. Cer yaparken uygun düşer mi ref?" (Sa'dî-yi Şîrâzî, 2015: 163).
[15] İrabda yeri yoktur.

bende-i efkendeleriniñ kāhilü'l-kāf mālik-i mālıḫūlyā-yı kifāf olmasına yek-ḥarf-i himmet-i ʿaliyyeleri kāfiye ve mübtelā olduġu ʿillet-i fāḳaya bürʾü's-sāʿa-i müsāʿadeleri şāfiye olmaḳ ümniyyesine mebnī "Cerri sevmem ḳıyamam da ḳāle" diye nā-müstaʿmel maḥallinde ʿarż-ı ḥāle cesaret ve merfūʿ-ı ḫāk-i pāy-ı reʾfetleri ḳılınmışdır. Naṣb-ı ʿayn-ı ümīdim olan ʿināyet-i mā-lā-nihāyelerinden mutażarraʿdır ki ḥakk u ḥaẓef ḥarf-ı kāfa taḥrīk-i kef-i müsāʿide ile ke'l-evvel manṣıb-ı merḳūma menṣūb ve ḳalb-i müşevveşim heyʾet-i istivāya maḳlūb buyurulmaḳ bābında.[16]

Ve Lehu Raḥmetu'llāh

(mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün)

Var dāmen-i Yūsuf gibi bir pāk etek ṭut
Ammā ki ṣaḳın çıḳmasın elden anı pek ṭut

Ben bu gece niyetliyem ol ḫān-ı viṣāle
Zāhid yürü sen şübhe ile rūze-i şek ṭut

Ṭuzlu oturur ṣoñra ṣaḳın ḳıyma kebāba
Ey rind-i mey-āşām biraz ḥaḳḳ-ı nemek ṭut

Ṭutḳun gibi bir luʿb ile aġyāra ṭutulma
Bu pendimi ey şūḫ gerek ṭutma gerek ṭut

Dizgin gerecek yoḳ saña bu ʿarṣada Vehbī
Esb-i ḳalemiñ sen de ʿinānıñ çekerek ṭut

2- [75] Müşārün ileyhiñ Sınf-ı ḳalemiyyeden yine ṭarīḳ-i ḳażāya ʿavdet istidʿāsıyla Şeyḫü'l-İslām Merḥūm Vaṣṣāf ʿAbdullāh Efendī-zāde Esʿād Efendīye taḳdīm etdigi ʿarīżanıñ ṣūretidir.

Ḥażretleri mede'd-duhūr mesned-i ʿulyālarında ʿömr-i devlet-i ebedī ile ṣaġ ve kāffe-i umūrlarında Ḫıżr-ı tevfīḳ-i Rabbānī delīl ü sürāġ ve meṣābiḥ-i ḫānedān-ı iḳbālleri fetīle-fürūz-ı ṣad hezār çerāġ olmaḳ daʿvātı ḳable külli münācāt merfūʿ-ı dergāh-ı ḳāḍi'l-ḥācāt ḳılındıġı zemīnde ʿarż-ı ḥāl-ı ḳullarıdır ki bu bende-i efkendeleri dāmen-i kūh-ı ḳanāʿatde resīde olan sünbül şuʿbelerinden olduġum ḥasebiyle **(Li-münşi'ihi)**

Ḥıfẓ-ı āb-ı rūy içün dil-teşnelik ʿarż etmeyüpʾ
Eşk ile sīr-āb olur pehnā-yı sünbülzārımız

sāḥasında ḳalīle ḳanāʿat ve "Ecveru min ḳaḍī Sedūm"[17] gürūhundan olmayıp zümre-i ḳuḍāt-ı cennetden iken "iẕā cāʾe'l-ḳażā ḍāḳe'l-feżā"[18] ḥükmünce

[16] Bu kısım Münşe'ât-ı 'Azîziye'nin 1286/7 Eylül 1869 ve 1292/1875 tarihli matbu nüshalarında bulunmaktadır.
[17] "Sedûm (Sodom) kadısından daha zalim." Lut kavminin yaşadığı altı kasabadan biri olan Sedûm'da haksız kararlarıyla meşhur bir kadı varmış. Mesela, bir gün kendisine iki kişi gelir; biri

Kūşe-i maḥkeme-i ʿadle geçip ey ḳāḍī
Bī-taḥakküm olagör ḥükm-i ḳażāya rāżī [76]

Her ne ḥāl ise ṣaḳın eyleme tebdīl-i ṭarīḳ
Nefʿ-i müstaḳbel için olmaya ʿömrüñ māżī

mefhūmundan ġāfil ve tebeddülāt-ı eṭvār-ı zamāneden ẕāhil olup medḥ ü iġrā-yı cenāb-ı Nābīye firīfte olarak "ez-ḳażā lā-yüḥsinü'r-rıżā"[19] "Ey ḫˇāce anıñ var ise yaḳlaşdı ḳażāsı" muḳteżāsınca ṭarīḳ-i ḫˇācegān-ı dīvāniyyeye dāḫil olup nā-meymūnī-i tebdīl-i ṭarīḳden nāşī (**Li-münşi'ihi):**

Miṣāl-i murġ-ı dām üftāde başım uġradı derde
Ḳafes oldu ser-i āzādeme gūyā Ḫorāsānī

Ümīdim şimdi ḫatm-i ḫˇācegāna oldu vā-beste
Budur çün naḳş-bendān-ı ġamıñ āyīn ü erkānı

Dāhiyyesi ḥükmünde cilveger olmaġla nā-çār

Her ki teslīm be-fermān-ı ḳażā mī-gerded
Ber-sereş ebr-i belā bāl-i hümā mī-gerded[20]

rıżāgāhında bā-irāde-i ʿaliyye mühimme taḥrīrātına ve terācim-i esrār ḫıdemātına meʾmūren

Destār-ı çīresiz baña kim eyler iʿtibār
Kitāb içinde her ne ḳadar çīre-dest isem [77]

Ez-baḫt-ı siyeh nīst gürīz ehl-i rakam-rā
Bī-çāk ki dīd est girībān-ı ḳalem-rā[21]

---

diğerinden bin dirhem alacağı olduğunu iddia eder. Kadı davalıya sorunca, adam, "Evet, doğru söylüyor; ancak ödeme vadem beş yıl sonradır. Bu adamı tutukla ki beş yıl sonra geldiğimde onu rahat bulayım." der. Kadı da bu doğrultuda karar verir. (Mütercim Asım, 2014: 5038).

[18] "Kaza (yani kaderin hükmü) gelince gök kubbe daralır."

[19] "Kazaya hakkıyla rıza göstermez."

[20] "Her kim kaderin hükmüne boyun eğerse, başındaki bela bulutları devlet (hüma) kuşunun kanadına döner."

[21] "Okuryazar takımının kara talihten kaçması mümkün değildir. Kalemin yakasının yırtık olmadığını kim görmüştür.

mü'eddāsınca ceffe'l-ḳalem sīne çāk-ı ḥırmān ve ḳuvvetü'ẕ-ẓahrım olmamaġla taḥṣīl-i cāh u sāmān ʿadīmü'l-imkān olup "mā-eḍyaḳa'l-ʿıyşe lev-lā füsḥatü'l-emel"[22] ümīdgāhında taṭvīl-i emel ve tefekkür-i ʿamel-i "fe-men yaʿmel"[23] üzere

Cevr-i ḫod-rā ber-żaʿīfān āzmāyed rūzgār
Tīġ-rā ārī berā-yı imtiḥān ber-mū zenend[24]

āzmāyişiyle İran sefāreti teklīf olunduḳda iẓhār-ı ʿadem-i iḳtidār ve bu cānibde istiḫdām için "İşte meydān-ı suḫan gitmeyelim Şīrāza" vādīlerinde īrād-ı aʿẕār çendān müfīd olmayıp bi'l-āḫere şāyed żımnında

Lev kāne fī-şerefi'l-me'vā bülūga münen
Mā-rāḥatü'ş-şemsü yevmen dārete'l ḥamel[25]

lāmiʿası işrāḳ eder ḫūlyālarıyla ḫ'āh u nā-ḫ'āh "Diyār-ı Mışra degil Ḳandahāra dek gideriz" diyerek hemān āvāze-i maʿẕūriyyet ile "Zāde fi'ṭ-ṭanburi naġmeten uḫrā"[26] perdelerinde dāvir-i Revān ü Iṣfahān ve ʿIrāḳ-ı ʿAcemde nihāvend ü ʿaşīrān şuʿbelerin güẕerān etdikden ṣoñra **[78]**

Cihān be-geştem ü derdā ki hīç şehr u diyār
Ne-yāftem ki fürūşend baḫt der-bāzār[27]

esvāḳında "Gül be-ceyb āmedem ve ḫār be-dāmen reftem"[28] ḫārişleriyle ricʿat ve bi-ʿaynihi muʿāvedet olunup bu cānibde daḫı "Çe-rā reft ü çe-rā bāz āmed"[29] tecāhül-i ġayr-ı ʿārifānesiyle "Şāfiʿī ber-āmed ü küştend"[30] cezā-yı Sinimmārīsi der-kār ü ʿacemī bulunduġum ecelden "El-helākü fi'ṣ-ṣıdḳ"[31] ḳażiyye-i maʿkūsesi ḥaḳḳımda be-dīdār olmaġla **(Li-münşi'ihi)**

---

22 "Beklenti ve umutların bolluğu/genişliği olmasaydı hayat ne kadar sıkıntılı olurdu!" (et-Tuğrâî el-İsfehânî'nin Lamiyetü'l-Acem kasidesinden).
23 "Kim bir iş işlerse"
24 "Felek zorbalığını zayıflar üstünde denemektedir. Evet, keskinliğini sınamak için kılıcı kıla çalarlar."
25 "Eğer bir mekânda bulunmak, beklentilere ulaşma imkânını sağlayacak olsaydı, güneş hamel (koç) burcundan bir gün bile ayrılmazdı." (et-Tuğrâî el-İsfehânî'nin Lamiyetü'l-Acem kasidesinden)
26 "Tanbura bir makam daha ekledi." (Bela bela üstüne gelme durumunu ifade eder. Türkçede "Tuzu biberi olmak" deyimiyle karşılanabilir.)
27 "Dünyayı dolaştım, maalesef pazarında talihin satıldığı bir ülke, bir şehir görmedim."
28 "Yakamda gül ile geldim, eteğimde diken ile gittim."
29 "Niçin gitti, [mademki gitti], sonra neye geldi?" (Hafız-ı Şirazi, 1985: 229).
30 "Bir aracı/ şefaatçi geldi, onu da öldürdüler."
31 "Helaket doğruluktadır."

Āh o dervīş-i ḳalender beni dil-rīş etdi

nālişleriyle dāġ-ber-dāġ-ı ġayret ve "Haẕe'lleẕī tereke'l-evhāme ḥā'ireten"[32] lüccesinde müstaġraḳ-ı ḥayret olup

Dīdem ü çīdem tamām ābī vü rengī ne-dāşt
Mīve-i īn-çār-bāġ [u] gevher-i īn nüh ṣadef[33]

Mefhūmunu mülāḥaẓa birle "'Ādet li-'ikrihā lemīsü"[34] mü'eddāsınca mevrūs̱-ı ebevī olan ṭarīḳ-i ḳażāya

Ne ise şān-ı devlete şāyān
Yine anı efendim a'lemdür

rütbelerinde naḳl ü i'ādem için "Pādşehsin, etdiginñ ḳānūn olur."

tażarru'ātıyla rikāb-ı müsteṭāb-ı ḥażret-i **[79]** ẓıllu'llāhīye ref' olunan ruḳ'a-i müstemendānem muḥavvel-i sevāniḥ-i kerem ü müfevveż-i levāyiḥ-i himemleri buyurulmaġla

Haẕe'l-mevhibetü'l-vehhābi li'l-Vehbī
Hebbe'n-nesīmü'l-münā min-luṭfiküm vehebā[35]

şāmesinden istişmām-ı revāyiḥ-i 'ināyetleri ümniyyesiyle 'arż-ı ḥāle cesāret olundu.

'İnāyetkārā "Īn-dergeh-i nevmīdī nīst"[36] mıṣrā'ı nüvişte-i mıṣrā'eyn-i bāb-ı merḥamet-me'abları olmaġla "Fe-eyyi bābin ġayre bābike 'eḳra'u"[37] maḳām-ı ye'sinde olup sā'ireye muḥtāc olmam revā görülmeyüp **(Li-münşi'ihi)**

---

32 "İşte bu, akılları hayrette bırakan bir durumdur." (İbnü'r-Ravendî'nin bu mısraının geçtiği manzumenin tamamı şöyledir: "Kem âkılin âkılin a'yet mezâhibuhu / Ve câhilin câhilin telkâhu merzukâ // Haza'llezî tereke'l-evhâme hâ'ireten / Ve sayyara'l-âlime'n-nihrîra zındîkâ" : Nice akıllılar vardır ki maişet tarzı onları aciz bırakır. Nice cahil vardır ki onları rızıklara garkolmuş görürsün. İşte bu, akılları hayrette bırakan ve mütebahhir âlimi dinden çıkaran bir durumdur."
33 "Bu [dünya] bahçesinin meyvesini ve bu dokuz kat [gök] sadefinin incisini gördüm ve topladım, biri tazelikten, ötekisi renkten yoksundu."
34 "Lemis eski alışkanlığına döndü." Kötü alışkanlıklarından bir türlü vazgeçemeyen Lemis adındaki kadın için söylenen bu darb-ı mesel, Türkçede "Huylu huyundan vazgeçmez." atasözüne eşdeğerdir. (Bkz. El-Meydânî 2010: 8).
35 "Bu, Vahhab [olan Allah'ın] Vehbî'ye bir ihsanıdır. Sizin karşılıksız ihsanınızdan yana umut nesimi esti."
36 "Bu ümitsizlik kapısı değildir."

Şeb-nem-i iḥsānıña dil-teşneyem āmādeyem
Gül degilsem de efendim ben de Sünbül-zādeyem

niyāz-ı küstāḫānesiyle reşaḥāt-ı şefḳatlerine ʿaṭşān olan bende-i nā-kāmları

Cūy-bār-ı himmetimdir vāye-i neşv ü nemā
Sünbülistān-ı ġamıñ bī-berg ü bī-sāmānına

ḫiṭāb-ı ḥayāt-baḫşāsı ile ʿan-ḳarīb ḳādī-i muḳdī'l-merām ve ilā-āḫiri'l-ʿömr dergāh-ı ḳāḍi'l-ḥācāta taẓarruʿ ile duʿā-yı beḳā-yı ʿömr ü devletlerinde istiḫdām **[80]** buyurulmaḳ bābında

Luṭf u kerem ʿināyet ü iḥsān efendimiñ
Ben de muṭīʿim emriñe fermān efendimiñ

b. Refîk Tevfîk, Letâif-i İnşâ, 1282, C. II

1- (46) Sünbül-zāde Vehbī Efendiniñ Boġdandan Baḳlavacı Kebīr-nām cerrār-ı meşhūr ile yazdığı mektūbuñ ṣūretidir

Hemvāre ẕāt-ı ḫayriyyet-āyātları mültecā-yı āmāl ve münācāt ü meyāmin-i himem-i reʾfet-tevʾemleri kāffe-i ḥācātmendāna māye-i istinād ü mübāhāt olmaḳ daʿvātı merfūʿ-ı dergāh-ı Ḳāḍi'l-ḥācāt ḳılındıġı siyāḳında ber-dāşte-i dāʿī-i ḫuṣūṣiyyet-simātlarıdır ki

Yevm-i şek niyyetine şire ṣıḳarken yārān [**47**]
Ṣıḳboġaz etdi gelip şaḥne-yi şehr-i Ramażān

maġzāsı ve meṭāliʿ-i Vehbīyāneden

Ḫam-ı ebrū-yı nigārı gözedirken yārān
Cünbişe başladı ebrū-yı hilāl-i Ramażān

müʾeddāsı üzere ġurre-i mübāreke-i māh-ı ṣıyām bām-ı felekden iẓhār-ı inḥinā ile rūzedārāna īfā-yı resm-i selām etmekle telāḳī-i eḥibbā vü iḫtilāṭ-ı ẓürefāyı yād ve mecāmiʿ-i Ayaṣofya ve Sulṭān Meḥmedi teẕkār ü īrād ederek āyā bu belde-i perhīzkārīde vaḥīden ü ferīden ḳıyām u ṣıyām farīżası nice teʾdiye vü itmām ve ḫuṣūṣā ifṭār-ı ferḥatān-nişānda tek ü tenha ne gūne tenāvül-i ṭaʿām olunur diyü mütefekkir ü ḥayrān ve bārī zümre-i cerrārdan olsun bir söz añlar müselmān-ṣūret şaḫṣ-ı ekūl u ḥamūl u cehūlüñ cānib-i ġarbīden ẓuhūruna nigerān iken "kevkebün inḳażża's-sāʿate"[38] ircāmiyle ʿAvc İbn ʿUnuḳ ṣūretinde bir ṣāḥib-i keramet [?] ü müşekkel şaḫṣ-ı ġarībü'l-heykel mihman-ḫāne-i ḳaṣaba-i Yaşa ṭamlaya düşdügünü ve onda mevcūd misāfirān-ı sāʾire

[37] "Senin kapından başka hangi kapıyı çalayım?"
[38] "[Kıyamet] saat[in]de bir yıldız kayar." Yıldız kaymasının "rücûmen li-şeyâtin" olduğunu ifade eden ayete telmih olabilir (Mülk 67/5).

Olamaz bir ḫānede mihmān mihmān üstüne

diyerek iẓhār-ı istiṣḳāl ile başına üşdügünü ber-muʿtād-ı (48) ḫademe-i müsāfirīn ʿicāleten iḫbār [?] ve bād-ı ser-i bī-sāmānī olan

Ke-ennehā ḳubbetün ṣammāʾun ḳad vudıʿat
ʿAlā dimāġin ḫalā ʿan-maʿdeni'l-fehmi[39]

vezninde ḳalensüve vü destār-ı bed pūşişinden ve recebiyyūn-ı ṣadaḳa-çīnān reftārında cünbişinden ve'l-ḥāṣıl reviş ü gelişinden cerrār-ı girān-bār olduġunu istidlāl eylediklerini iş'ār-ı "ve helümme cerrā" nice uḍḥukesini teẕkār etmeleriyle ʿacabā ol yādigār-ı rūzgār ne güne ber-güẕārdır diyü kesb-i ıṭṭılāʿa ḫāhişger olmuş iken ḳubeyle'l-ifṭār raġbetlü Voyvoda-i ṣadāḳatkār cānibinden taḥrīr-i cevāb içün bir ḳāʾime-i celīle ẓuhūr etmekle mefhūm-ı leṭāyif-i mersūmu vürūd eden mūmā ileyhi tavṣiyye-i mizāc-āmīzden ʿibāret olduġu münfehim olduḳda mevāyid-i ifṭāriyyeden ʿadd olunaraḳ memnūn u şādmān ve henüz ẕātını görmedin "Tesmeʿu bi'l-Muʿaydiyye ḫayrun min en-terāh"[40] ṭabaḳınca hemān evṣāfıyla fevḳa'l-ġāye müteleẕẕiẕ ü ḫandān ve der-ʿaḳab ifṭāra daʿvete şitābān olup lākin (49)

Bir naḳż-ı ṣıyām eylemedin ġayrı ne gördüñ
Bu şehr-i mübārekde olan seyr ü seferden

Diyerek "Leyse min-embirri em-ṣıyāmu fī'm-sefer"[41] mefhūmunca oruç yiyerek gelmiş olmaġla āheste-reftār ile güldügüne bināʾen muntaṣıf-ı ḫordenīde baḳlava nevālesine resīde olduḳda "El-esmāʾü tenzilu mine's-semāʾ"[42] vādīlerinde daʿvā-yı kerāmet birle

"İnne baḳlavaye lev zuyyine bi-eṭraza cürbin ve şīrīn"
"Eşhā lenā ve aḥlā min ḳubleti'l-ʿiẕārā"[43]

maḳālesini tilāvet ve baʿdehu börek teʿaḳub etmekle "ḫayru'ṭ-ṭaʿāmi mā bāreke ev būrike"[44] vetīresine muvāẓabet ve sāʾir lüḥūm-ı şüḥūma daḫı "El-leẕẕetü fī ṣelāṣeti eşyāʾin eklü'l-laḥmi ve

[39] "Sanki o, idrakten yoksun bir beyin üzerin konmuş muhkem bir kubbedir."
[40] "Muaydi'yi işitmek, onu görmekten hayırlıdır." (Bkz. El-Meydânî, C.I, 2010: 180). Türkçede "Davulun sesi uzaktan hoş gelir." atasözü ile karşılanabilir.
[41] Yolculukta oruç tutmak fazilet sayılmaz. Buhari, Sıyam, 3/77. (Yemen kabilelerinden birinin lehçesiyle)
[42] "İsimler gökten inerler."
[43] "Baklava en güzel tat ve lezzet ile süslendiğinde bizim için (güzel) bir yanağı öpmekten daha iştah açıcıdır."
[44] "Yemeklerin hayırlısı bereketli olan veya bereketli olması dilenendir." ("بورك:bûrike" kelimesinin "börek" olarak da okunabilme ihtimalinin sağladığı çağrışımdan yararlanmıştır.)

rükūbu'l-laḥmi ve duḫūlu'l-laḥmi fī'l-laḥm"[45] maḳālesiyle diş bileyerek ġayret ve'l-ḥāṣıl "Ki Türkān ḫˇān-ı yaġmā-rā"[46] ġāretgāhında şaḳāşıḳ-ı ḳavāşıḳından

Göñül bir nāzük-endāmıñ viṣāli ḫˇānın özler kim
Ten-i pālūde terkībine degsek bir zamān ditrer

Lerzişinde pālūdeler lerzān ve ḳubbetü'l-islām taʿbīr olunan pilav tepesi şikeste vü vīrān ve ekl-i nā-mevzūnundan **(50)** ḳaṣīde-i ʿaṣabda nā-muntaẓam ü ber-geşte-aḥvāl ve ṣademāt-ı pençesinden ḳaṭīfe-yi ḳaṭāyıf pāy-māl ve terīse vü herīse perīşān-ḥāl ve bu gūne ebū caʿde-i ḳaviyyü'l-miʿde hücūmuyla telaʿṣümünden güllac ü sekbāc ise taḫlīṣe muḥtāc gūyā minşār-güsār-ı esnānı dil-şiken-i sütūn-ı pür-maġz-ı üstüḫˇānı olmaġla ḍayġan-ı lāʾübālī bir ṭufeylī-i ecfelī-i levvās ve kāse-līs-i sülāf ü laḥḥās ve'l-ḥāṣıl "Veli'ṣ-ṣerīdi ricālun"[47] gürūhundan ve ekele baṭala saṭala enbūhundan Büsḥāḳ-ı Etʿime miṣillü bir ẕāt-ı meʾkel-simāt olduġu ẓāhir ve saḳāṭa-çīn-i simāṭ-ı ekābir ü aṣāġir idügi bāhir olmaḳdan nāşī şāyed bu miṣillü "Eklen lemmā"[48] ile fesād-ı miʿdeye mübtelā vü imtilā ve başa belā olur melḥūẓuyla bi'l-münāsebe eṣnā-yı ṭaʿāmda "Ḳılletü'l-ekli reʾsi külli edviyyetün"[49] kelām-ı dürriyyü'n-niẓāmı tefevvüh olunduḳda taʿrīż-i ʿarīż olduġunu müteferrisā fıḳra-yı ṣāliṣe-i minhā ʿanhādan sükūt ile "kulū ve'ş-rebū"[50] maḳāle-i kerīmesiyle ekl ü şürbe tevaġġul ve fevḳa'ş-şebʿ tenāvülden ṣoñra ḫumş-ı nā-mübāreki ile eyādī-i ālūdesini ġusle mübāderet ve ḳahve tütün bī-çārelerini yaḳıp **(51)** yandırmaġa mübaşeret ve tarla ḳuzu ṣoḥbetlere ser-āġāz ile zuʿmunca tenşīṭ-i ṣımāḫ-ı sāmiʿīne himmet etmekle evvelā ne ṭarafdan geldigi suʾāl olunduḳda hemān leyle-i baḳlavada tetimme müderrisi Öküz Efendi birāderiyle baʿde'l-müvādaʿa İstanbul'dan füṣūḥ gibi çıkıp baʿżı emākini ziyāret ṣūretinde "Le-ḳad enzelü ḥācātī" "bi-vādin ġayri ẕī-zerʿin"[51] tenezzülü ile bi-Rabbi'l-eflāki ve'l-felaḳ cānib-i Eflāḳdan vāyedār-ı ḥırmān u ḳalaḳ ve mānend-i beççe-i üftāde-i laḳlaḳ "fe-hel ḥurrün yerā taḫfīfe eṣḳālī"[52] cümle-i maḳāline mülḥaḳ olaraḳ üftān ü ḫīzān mütevveccih-i Boġdān ve nām-ı nem-nāmı daḫi ʿaẓmdan müştaḳ olmaḳ üzere meşāyiḫ-i ʿiẓāmdan Baḳlavacı Şeyḫ olduġunu iʿlān ve nefs-i ġayr-i muṭmaʾinnesini taʿrīf ü beyān ẕeylinde (**Li-münşi'ihi):**

Benem o baḳlavacı Şeyḫ-i güllācī vü sekbācī
Börekçiler çörekçiler simidcilerdir iḫvānım

Eṣāfī-i se-pāveş böyle ḳaldım naʿl-der-āteş
Sevād-ı fāḳa ile tīre-rev mānend-i ḳazġānım

---

45 "Lezzet üç şeydedir: eti yemekte, ete (ata) binmekte, etin ete duhulünde (cinsellikte)."
46 "[...güzeller, sabrımızı öyle bir yağmaladılar] ki Türkler de han-ı yağmayı öyle kapışır, öyle yağmalarlar." (Hafız-ı Şirazi 1985: 9).
47 "Tirid yemeğini yiyecek kişiler vardır."
48 "Haram helal demeden mirası yiyorsunuz." Fecr 89/19.
49 "Az yemek bütün devaların başıdır."
50 "Yiyiniz içiniz" Hâkka 69/24.
51 "İhtiyacımı 'tarıma elverişli olmayan kurak bir vâdi (İbrahim 14/37)'ye kondurdum."
52 "İçinizde bir civanmert yok mudur ki [altın ihsan ederek] derdimi hafifletsin." (Hariri, 1986: 61).

ʿİmāretde kemer başı idim taḳsīm-i zervāya **(52)**
Yobazlar ḫayliniñ maʿlūmudur bu şöhret ü şānım

Neler çekdim tetimmāt ehliniñ ḍarb u şütūmundan
Pilav ġavġalarından ḳaldı bu çāk-ı girībānım

Ṣadā-yı çaylaḳ-engīzim nidā-yı laḳlaḳ-āvīzim
Edā-yı nefret-āmīzim müsellem bir suḫen-dānım

Ṣarardım ārzū-yı zerde ile ṣaḥn-ı ʿālemde
Cihānda sükkerī pālūdeler şevḳiyle lerzānım

Nice īcād ederdim bu ḳadar işkenbe-güftārı
Şikenbe şūrbāsından ṣafā-yāb olmasa cānım

diyü gāh işbu maḳālāt ile ter-zebān ü gāhīce (**Li-münşi'ihi)**

Benem ol ser-ṭufeylī-i żiyāfet-gerd-i servāṭī
Benem germ iştihā-yı cülcülānī vü sereṭrāṭī

Reşīdiyye yedikçe rüşdüm artar defʿ olur ḥumḳum
ʿAceb mi mürşidim olsa Reşīdü'd-dīn-i Vaṭvāṭī

faḫriyyātını der-miyān etmekle (**Li-münşi'hi)**

Baḳlavacı Efendi baḳsa hemān
Sofralarda ʿaceb börek mi ḳalır **(53)**

Ayaṣofiyyeden geçerse eger
Köhne dükkānçede çörek mi ḳalır

Taḥta-ḳalʿa poġaçasın görse
İştihā germ olup yürek mi ḳalır

Girse zevraḳçeye o ṭuḫme ile
Bārını çekmege kürek mi ḳalır

manẓūmesi bi'l-bedāhe ḫāṭır-ı fātıra ẓuhūr ve lede'ṣ-ṣoḥbe baʿżı mevʿiẓe-i mūḳıẓesi īrād ve ḫuṣūṣā ḫalḳa nuṣḥ u mevāʿiẓinde "niʿme'l-idāmü'l-ḫall"[53] ifāde-i pend-i mücmel ve kendü başına tenāvül-i debs ü ʿasel ve

Küncī Beg tekyesine nāẓırdır
Her cehennemde yeri ḥāżırdır

[53] "Sirke ne güzel katıktır!" (Müslim, Eşribe, 164-169)

gürūhundan olduġuna mebnī fısḳ u fücūr ḫuṣūṣunda terk-i deʿā ve kesel eyledigini yād ve bu miṣillü "ġayre taḳī yeʾmuru'n-nāse bi't-tüḳā"[54] ḥālātına dāʾir aḥvālini "Ene bi'n-nehāri ḫaṭīb ve bi'l-leyli aṭīb"[55] vādīlerinde gecelerde olan baʿżı ḥālini taʿdād etmekle

Mey ile ḳan yalaşur ʿaḳd-i uḫuvvet eyler
Yine kürsīde olur düşmen-i ṣahbā vāʿiẓ **(54)**

Ḳanlıdır dest-i muḥannāsına olmaz żāmin
Boynuna pāy-ı nigārı alur ammā vāʿiẓ

ḳıtʿa-i Ṣābitānesi ḥasb-i ḥāl olaraḳ ṣafā-baḫş-ı ṭabʿ-ı pür-fütūr olmaġla "Degil kürsīye vāʿiẓ ʿarşa çıḳsañ ādam olmazsın" mefhūmu āhestece zebān-güẓār ve duḫter-i reze vesāʾire benāt-ı cümzeye dāʾir leṭāʾif-i şevḳ-engīzinden "Anıñla Şeyḫ Efendi babalı kızlıdır" mıṣrāʿı mehmūsen ẕikr ü tekrār olunduḳdan ṣoñra bu eyyām-ı mübārekede Eflāḳ ve Boġdān ṭaraflarını sāʾir bilād-ı ṭayyibeye tercīḥiñ sebebi daḫi telmīḥāne tefaḫḫuṣ olunduḳda "kāde'l-faḳru en yekūne küfren"[56] mekīdesine dūçār ve bu ṣuları iḫtiyār etdigini iḫbār birle "Levla't-tukā le-ḳultu cellet ḳudretehu"[57] kelāmına muʿtekiden **(Li-münşiʾihi)**

Kendim bilelden işte cevābım budur benim
Mānend-i āsiyā dönerim ḳısmet ardına

rūzesiyle nice eyyāmdan beri mübtelā olduġu ʿiẓyavṭ ʿilletinden eşed olan ʿillet-i faḳr u fāḳaya li-ecli't-tedāvī **(55)** ārzūmend-i ḥabb-ı ẕeheb ü şürbet-i dīnār olduġunu iẓhār etmekle

Bi-ḥurmeti'ş-şeyḫü'lleẓī senne'l-ḳırā
Ve essese'l-maḥcūce fī ümmi'l-ḳurā

Mā-ʿindenā li-ṭārıḳin iẓā ʿarā
Sive'l-münāḫi ve'l-ḥadīṣi fī'ẕ-ẕürā[58]

ruḳyesiyle egerçi nāzikāne cevāb verilüp lākin "Şelāyīnvār der-dāmāneş āvīz"[59] iltiṣāḳıyla dāmen-gīr-i ibrām ve mānend-i Eşʿab ālūde-i ṭamaʿ-ı ḫām ve eyyām-ı teng-destīye muṣādif olsa daḫi celb-i nuḳūd-ı merām edecegini baʿde't-teyaḳḳun baḳiyye-i ṣoḥbet-i ferdāya teʾḫīr ve "Yā

[54] "Müttaki olmayan kişi insanlara takvayı emrediyor."
[55] "Ben gündüzleri [insanlara öğüt veren] bir hatibim; geceleri ise [eğlenen] bir ehl-i keyfim."
[56] "Fakirlik neredeyse küfür olacaktı." (Beyhakī, Şuʿabü'l-īmân, IX, 12).
[57] "Eğer korkmasaydım ona "Tanrı" derdim." (Hariri, 1986: 37).
[58] "Misafirperverliğin usulünü kuran ve Mekke'de Kabe'yi bina eden İbrahim Peygamber hürmetine söylüyorum: gece gelen bir misafir için bizim yapabileceğimiz şey, onunla konuşmak, bir de hayvanına evde ahır göstermektir." (Hariri, 1986: 49).
[59] "Sırnaşık gibi eteğine yapış!"

ġurābe'l-beyni yā leyte beynī ve beyneke buʿde'l-maşrikeyn"[60] fıkarātınca mebīt-i sālifü'z-zikre iʿāde vü tesyīr ve "Mücāvir misāfir be-cān pervered"[61] nümāyişinde gūyā kendüye izhār-ı maḥabbet birle ke-zālik leyle-i ātiyyeye daḫi daʿvet ile tebşīr olunmaġla yevm-i şānīde şāhid-i zūr gibi şakalın ṭarayıp mānend-i zāġ-ı ekḥal gözlerin sürmeleyip gūyā müzeyyenü'l-likā vü müteneffir-i zümre-i ehl-i şekā ṭavrında ġurūbī sāʿat gibi şāʾimen vü hāʾimen ẓuhūr u germī-i cū vü ʿaṭşandan maṭbaḫ-ı miʿdesi tennūr olduġuna bināʾen şuʿle-i nārü'l-ḳırā gibi berk-i iştihā-yı sūznākinden cevv-i semāda nesr-i (56) ṭāʾir kebāb ve ḳaʿr-ı deryāda semek-i sāʾir üftāde-i sīḫ-i ıżṭırāb olmaġla

Hāy şeyḫ-i küfte-ḫūrem miʿde pür olsun hemān
Baklavayı bulduḳça baḳla-ḫūr olmaz mısın

mülāṭafātıyla gūyā ṭaʿām ḥāżır degildir ṣūretinde bir miḳdār teʾḫīr-i ifṭār olunmasına ibtināʾ ārzū-yı levzīnec ü sehmec ü melhec ile kec ü mec ü muʿavvec gūyā tezek daḫi dimāġında mürebbā-yı helīlec olarak tāb u tüvānı belki emānı kesilüp

Getürüñ ekl idelim mā-ḥażarı
Puḫte olmazsa da olsun tatarī

diyü ḥecḥece vü leclece ile feryāda ser-āġāz ve izhār-ı sūz u güdāz etdikden ṣoñra iḥżār-ı nevāle olunduḳda "el-ḥamdü li'llāhi'llezī ceʿale'l-meraḳa dāfiʿān li-merāḳı'l-enām ve'l-kebābe ke-bābın li'ṭ-ṭaʿām ve'l-ḳabaḳe müzeyyinen li'ṭ-ṭabaḳı izā vużiʿa ṭabaḳan ʿan ṭabaḳ ve'l-bādıncāne devāʾen li-ḫırāşi'l-cān[62] maḳālātıyla mehmedet-gūyān u şükrān hemān heyʾet-i paça vü mumbarı ḫarāb u yebāb ve ġasl-ı ṣaḥn-ı ḳalbe vü keşkāb ederek leyle-i sābıḳada eklden ḥicāb (57) eyledigini ifhām ve bī-ṣabr u ārām her birinden pey-der-pey iltiḳām ve'l-ḥāṣıl her lengerden aḫz-ı intiḳām ile

Behişt añdıḳça zāhid ekl ü şürbüñ lezzetin söyler

vefḳınca medāyiḥ-i eṭʿime ile müteleẓẓiẓen bir miḳdār cemʿ-i ḥavās u taṣaddī-i mümāzaḥa vü istīnās eylediginde işbu seyāḥat-i ʿuẓmāsında egerçi Bükreş'de baʿżı hevācis-i nefsāniyye ile ḳalbi müşevveş olup lākin ḳasaba-yı Yaşda tertīb-i dimāġ-ı bī-firāġ birle (Li-münşi'ihi)

Aġlatdı beni silmedi çeşmindeki yaşı
Bilmem neme māʾildir o ter-dāmen-i Yaşī

Bedr-i feleke nāz eder ol ḳaşı hilālim
Girmiş be-ḥesāb-ı ḳamer on dördüne yaşı

60"Ey ayrılık kargası! Keşke seninle aramızda doğu ile batı kadar bir uzaklık olsaydı."
61 "Komşu misafiri canıyla besler."
62 "Çorbayı halkın açlığını giderme vesilesi, kebabı yemeğin giriş kapısı, kat kat üst üste konduğunda kabağı tabağın süsü ve patlıcanı ölüme deva yapan Allah'a hamdolsun."

ḳıṭʿa-i Vehbīyānesi müfādınca baʿżı evṣāf-ı mülāḥ ile ter-zebān u ṭanb-rīz ü ġaḍanıñ ẕikrini der-miyān vesāʾire ẕevḳiyyāt-ı meẕākiresinden aġzı ṣulanaraḳ ḥayrān olduġundan başḳa

Geh muʿtekif-i deyrem ü geh sākin-i mescid
Yaʿnī ki tü-ra mī-ṭalebem ḫāne-be-ḫāne[63]

(58) vādīlerinde seyr ü geşt-i künişt ve iʾtilāf-ı esāḳıfe-i zişt-i bed-sirişt ederek

Bülbül-i her gülistān u cuġd-ı her dīvāne bāş
Her kücā dām-ı temāşāyī ki bīnī dāne pāş[64]

mefhūmunca lāubāliyāne evbāş ṭarzında (**Li-münşiʾihi)**

Ṣor Brehmen dīniñe var ey büt-i tersā
Hīç zindeyi mürd eyledi mi Ḥażret-i ʿĪsā

muḫāṭabātın maḫṭūbe-i emāniyyesine pend-i pīr-i muġānī ve baʿżı maḥalde ġıbṭa-i tereffühāt-ı ruhbānī birle mānend-i ḳaḳnūs hem-bezm-i ġumnūs u pisḳopos ve ṣadā-yı nāḳūsa meʾnūs olmaġla

Niyyetim çoḳ hele çıḳsın Ramażān

menvīsi şāyed baʿde'l-ʿīd papās-ı kenāyis ile idāre-i aḳdāḥ-ı müvāsāt ve be-ṭārıḳa-i ḳıssīsīn ile müvālāt ederek "Ve ṣayyare'l-ʿālime'n-niḥrīre zendīḳan"[65] müʾeddāsınca tezenduḳ veyāḫūd

Ḫāl kāfir zülf kāfir çeşm kāfir el-amān
Ser-be-ser iḳlīm-i ḥüsnüñ kāfiristān oldu hep

terāneleriyle bir muġ-beçe yāḫūd bir duḫterçeniñ dām-ı gīsūsuna **(59)** giriftār ve kesb-i taʿalluḳ ile nā-gehān Şeyḫ Ṣanʿān ve Bersīṣā-yı celīyyü'l-ḫiẕlān gibi bir ḥālete dūçār olmasından ṣıyānet ve ḳāʾime-i kerīmānelerinde işāret buyurulan nedāmet-i ihtidā ḫuṣūṣuna viḳāye çend rūz merāsim-i

---

63 "Kâh manastıra kapanmakta kâh mescitte oturmaktayım; demem o ki ev ev seni aramaktayım." (Şeyh Bahaî Divanı)
64 "Her gül bahçesinde bülbül, her viranede baykuş ol. Her nerede görkemli bir kapan görürsen danesini sen serp!"
65 "[İşte cahilin bolluk, âlimin darlık içinde olma durumu] Mütebahhir âlimi zındık yapar." İbnü'r-Râvendî'ye ait bu söz, 53. dipnotta yer alan manzumesinin dördüncü mısraıdır.

mihmān-nevāzī vü levāzım-ı ḫāṭır-sāzīye riʿāyet ü şitāb ve "mine'l-ʿişmeti en-lā tecide"[66] müfādınca hemān ḳahḳarī hevāʾiyyāt u menhiyyāt mebẕūl olmayan bir maḥalle ʿazīmeti istişvāb olunmaġla mīr-i ṣadaḳat-semīr ikrāmını tevfīr ve kendüyi tevḳīr ile mutayyebü'l-bāl u muḳḍa'l-āmāl dil-ḫᵕāhı üzre iʿāde vü ircāʿına ġayret ve bu cānibden İsmāʿīl ṭarafını gözüne aldırup memnūnen ʿavdet eyledigini basṭ u beyān ẕeylinde ıṭnāb-ı mümil vādīlerinde ḳāʾime-i bendegānem taḳdīmine mübāderet olundu. İn-şaʾallāhu Teʿālā resīde-i sāḥa-i mekārim-mesāḥaları buyurulduḳda bu dāʿī-i bī-rayb ve ser-ā-pā ḳuṣūr u ʿaybları āṯār-ı teveccühāt-ı seniyyeleriyle mübāhī vü mesrūr buyurulmaḳ bābında emr ü kerem-i mekārim-perverim efendim ḥażretleriniñdir.

2- (60) Müşārün ileyhiñ ṭarīḳ-i ḳażādan ṭarīḳ-i ḳalemiyyeye naḳli içün irāde sünūḥunda Reʾīs Efendiye taḥrīr etdigi teẕkireniñ ṣūretidir ki Muḥsin-zādeniñ evvelki ṣadāreti ve ʿOsmān Efendiniñ riyāseti vaḳtinde daḫi ḫᵕāce olması murād olunduḳda bu vechile defʿ idüp faḳat baʿde müddetin vāfire ṭarīḳ-i meẕkūra girmişdir.

Velīyü'n-niʿmetimsin kehf-i iḥsānın penāhımdır
Der-i luṭfuñ melāẕẕ ü melceʾim ümīdgāhımdır

Ne bākim var benim tārīkī-i baḫt-ı siyehden kim
Nigāh-ı iltifātıñ rūz u şeb ḫūrşīd ü māhımdır

Bu ʿabd-i mütevekkil-i pā-der-gilleri ʿan-aṣl

Dāmen-i kūh-ı kanāʿatde mi bitmiş bilmem
Bir piyāz ile geçdi nice yıllar Sünbül

Kūhsārından olmaḳ ḥasebiyle

Ḥayāt-ı cāvidān ḫᵕāhī be-ṣaḥrā-yı ḳanāʿat rev
Ki dāred yād-ı her mūrī der-ān vādī Süleymānhā[67]

evdiyesinde ṭarīḳ-i ḫūşe-çīnīye sālik ve "Ġaniyyun küllü men yeḳnaʿ"[68] "kenzün lā-yefnā"sına mālik ve "men yetevekkel" **(61)** mevṣūlünü cālib-i erzāḳ u sālib-i ḫaşyet-i imlāḳ ʿadd ederek

Teşebbüs̱ eylemez esbāba dil Allāh'dan bulsun

nāzişleriyle bilā-sebeb ü müsebbeb ve bī-taʿab-ı mekāsib-i merzūḳ-ı ḫızāne-i lā-yeḥtesib "Ve heb li'l-Vehbī min ledünke mevhibeten ve rızḳan"[69] münācātıyla müteʾehhib olup ancaḳ

---

66 "Bir şey bulamaman da iffettdir."
67 "Ebedi hayat dilersen kanaat sahrasına git! Zira o vadide her bir karıncanın hatırında nice Süleyman vardır." (Sâib-i Tebrizî).
68 "Kanaat eden herkes zengindir." (Hz. Ali).
69 "Vehbî'ye kendi kereminden bir bahşiş ve rızık bağışla!"

Ḥamdü li'llāh bir efendiye ḳul oldum ki eger
Olmam āzād beni ʿıtḳla etse taḫyīr

ṭavrında bir dāʿīleri ve her bābda feṭḥ-i beyt-i āmāle ṣarīr-i bāb-ı ʿināyet-maṣīrleri mıṣrāʿeyn-i berceste vü tercīʿ-bend dāmen-i reʾfet-pīrāmenlerine müstezād-ı dü-dest-i emelim beste olmaġla (**Li-münşiʾihi)**

Nevāziş bende-i nā-çīze şān-ı ehl-i himmetdür
Żiyāsı ḫake düşmek āfitāba ḫaylī rifʿatdür

āsumānından dāʾimā bu ẕerre-i kemter ü ġubār-ı ḫāk-ber-ser ḥaḳḳında mihr-i ḫāver-i merḥametleri bārıḳ u lāmiʿ ve envār-ı himmetleri rūz u şeb sāṭıʿ olmaḳdan nāşī bu defʿa daḫi cānib-i ṣıḳlet-mecānib-i dāʿīlerinden ḳālā vü ḥālā cünbiş-i ʿarż-ı merām u şīve-i ṭaleb ü ibrām yoġiken şenşene-i **(62)** ḥasene-i kerīmāne vü deydene-i mezīne-i velīyü'n-naʿmāneleri sāniḥasınca ḥüsn ü ḳubḥ ṭarīḳini teẕkār ve berā-yı tercīḥ ü iḫtiyār meyelān-ı ʿācizānemi iḫtiyārlarında (**Li-münşiʾihi)**

Haẕe'l-mevhibetü'l-vehhābü li'l-Vehbī
Hebbe'n-nesīmü'l- münā min-luṭfiküm vehebā[70]

şükrānesiyle meḥmedet-gūyān ve duʿā-yı beḳā-yı ʿömr ü devletleri merfūʿ-ı ʿarş-ı Raḥmān ḳılınıp mehābet-i meclis refīʿ ve bīm-i renciş-i taṣdīʿ mānīʿ-i tefevvüh-i nīk ü kem ve "lisānu'l-ḳalemi enṭaḳu min-lisāni'l-ebkem"[71] olmaġla mā-fī'ż-żamīri taʿrīf-i berāʿa-yı yerāʿaya tevfīḳ ile

Vehbī ḫamūş ol beste-leb
Ḥaddiñ degil eyle edeb

medlūlu mihr-i dehān ü cemāl-i bint-i şefeye bürkaʿ-keşān olmuşıdı. Heyhāt heyhāt bir zamān efḍal-i ʿibādāt u ʿādāt-ı sādāt olan ṭarīḳ-i ḳaḍā tebeddül-i eṭvār-ı melevān u taḥaddüṣ-i ḥavādiṣ-i ḥadeṣān ile ʿayn-ı müsemmā ve belki "Ve teʾkulūne't-türāṣe eklān lemmā"[72] mā-ṣadaḳı ve şirzime-i şerr-ẕimmeleri **(63)**

Ḳuḍātu zamāninā ṣārū luṣūṣā
ʿUmūmen fī'l-ḳaḍāyā lā-ḫuṣūṣā[73]

---

70 "Bu, Vahhab [olan Allah'ın] Vehbî'ye bir ihsanıdır. Sizin karşılıksız ihsanınızdan yana umut nesimi esti."
71 "Kalemin dili lal olanın dilinden daha konuşkandır."
72 "Haram helal demeden mirası yiyorsunuz." Fecr 89/19.
73 "Zamanımızın kadıları hırsızlardan oluşmaktadır. [Bir yere] özgü değil bütün kadılıklarda böyledir."

mefhūm-ı muṭābıḳı olduġundan ḳaṭʿ-ı naẓar

Çūn ḳaḍī dediñ ḳaḍīye maʿlūm

muḳaddimesi üzere maḥṣūl-i mechūlü ṣemere-i infiṣāl ve tevḳīt ü iżāʿa-yı yevāḳīt-i mevāḳīt ve'l-ḥāṣıl (**Li-münşi'ihi**)

Ser-levḥa-yı eşrāfı daḫi çile-keşāndır
Siroz içün ḳırḳ sene ṣıḳlet çekilir mi

Bārī çekelim minnetini teẕkireciniñ
Maṭlabcı-ı bed-lehceye rüşvet çekilir mi

Teẕkire-ḫānesinde rūz-nāmçe-i emelleri mānend-i ṣakk-ı maḥkūk-ı lā-yaʿmel ü ʿāṭıl ve fıḳdān-ı şürūṭ-ı nüfūẕ ile ḥükmleri bāṭıl gürūh-ı mekrūhlarında ḳāḍī-i cennet-mefḳūd hemān

Keʾennehā ḳubbetün ṣammāʾün ḳad vuḍiʿat
ʿAlā dimāġi ḫalā ʿan maʿdeni'l-ḥükm[74]

künbedi iʿmām-ı muʿaẓẓama-i ʿörfiyye ve settāru'l-ʿuyūbları ikmām-ı mevsiʿa-ı ẓarfiyye her biri Ṭuveys-i Eşʾem-i cehennemī-nümūd-ı (**64**) ʿaṭelet ü baṭalet ü saṭelet ḳabīlinden bir ālāy cehele-i ḥasūd u künūd olmalarıyla (**Li-münşi'ihi**)

Çūn ḥükm-i ḳażā ile Şüreyḥ atdı ḳapaġı
Bilmem kim aṣar maḥkemeye şimdi ḳabaġı

āvīzesince ez-ḳażā baʿżısı muḥiḳ daḫi olsa

Paṣdırma eyler adamı şoñra ḳarı ḳuru

belāsına dūçār ve ḍank-i maʿīşet ile dām-ı vāma giriftār ve maḥfil-i saḳar-maḳarra ferş-i seccādeye mecbūr u mecbūl ve maẓlūmān-ı bilāda mānend-i seyf-i meslūl diş bileyerek ḳuḍāt ḳapu ketḫüdāsı nāmına olan muḥżırān-ı Ḳıbṭī vü Aʿcāma temelluḳ u ilticā ve beẕl-i bülġa-i irtişā bi'l-āḫere ġabn-ı fāḥiş ü kāsid ve beyʿ-i mechūl-ı fāsid ile nevāḥī ve emṣārıñ daʿvā vü ġavġasını bi-ṣafḳatin vāḥidetin[75] iştirā vü iltizām ile nāʾib-i ḫāʾib-i bī-çāre hemān ḥākim-i maḥkeme-i lem-yaḥkum mürāselesiyle be-kām olup irtikāb-ı ḥuḳūḳ-ı erāmil ü eytām ve iltiḳām-ı ciyef-i süḫt u ḥarām ve ber-vech-i pīşīn melʿanet-i rāşī ile muṭavvaḳ ve āḫiretde görecegi ṭursun māhiye çıḳmayaraḳ

[74] "O sanki düşünceden yoksun beynin üzerine konmuş muhkem bir kubbe gibi."
[75] "Bir celsede /bir çırpıda"

āḫirinde lücce-i duyūna müstaġraḳ **(65)** ve "ḳāḍīyān fī'n-nār"[76] maʿşerine mülteḥaḳ baʿde'l-letiyyā ve'lletī ḥāʾiz-i ḳaṣabü's-sabaḳü's-sebaḳ-ı sitte vü nişeste-i ser-taḫta oluncaya degin ṣūret-i ḫasire'd-dünyā ve'l-āḫire nāṣiye-i ḥālinde ber-vech-i teʾbīd ẓāhir olur. "Ẕālike hüve'l-ḫüsrānu'l-mübīn)[77] Ṭarīḳ-i digeriñ kendü ḥaḳāyıḳı vü ḫabāyā-yı daḳāyıḳı müdrike-i çākerīde nā-maʿlūm ve belki ḥiss-i müşterekde emr-i mevhūm olup ancaḳ

Destār-ı çīresiz baña kim eyler iʿtibār
Küttāb içinde her ne ḳadar çīre-dest isem

müfādınca ḫˇāce-i daḳīḳa-dān Nābī-i muʿciz-beyānıñ ṭuruḳ-ı sāʾireye tercīḥi bilā-müreccīḥ olmadıġı müşārün ileyhiñ mezāyā-yı ʿālem-i kevn ü fesāda vuḳūf-ı tām ve edille-i ḳaṭʿiyye-i mā-lā-kelāmından münfehim olduġundan başḳa meşhūd-ı çeşm-i şühūd olan vechle şāh-rāh-ı kūy-ı merām ve vesīle-i esbile-i tām u kām olduġu müsellem-i ḫavāṣṣ u ʿavāmdır. Ammā be-şarṭ-ı ān ki "Cihānda mūcib-i rifʿat efendi himmetidir" mülāzemesi üzre iʿtilā vü iʿtibārı himem-i velīyü'n-niʿama menūṭ olduġuna Münīf ḥaḳḳında **(66)** der-kār olan elṭāf-ı ʿĀṭıf şāhid-i ālāfa bedel güvāh-ı vāḥiddir. Ve illā bī-endīşe-i ʿāḳıbet hemān mākiyān-ı çihil-sālāsā bāl ü perīni açıp ḥubb-ı cāh u riyāset ile taʿammüm-ı maḫrūṭīye cesāret baʿdehu bī-inżimām-ı ʿināyet üftāde-i ḫāk-i meẕellet-i ḫākī gibi ḫorāsānī bir ser-ḫorāsāncı dükkānlarında nişeste-i türāb-ı melāl ü küdūret ve rācil-i bilā-maṭiyye ḳaṣīde-i zifāf ü tārīḫ-i ḫitānı vesīle-i ʿaṭiyye ederek bī-vāye ve īrād-ı tekyelerde ḫatm-ı ḫˇācegān ile istimdād ve bu ṣūretde maʿaẕa'llāhu teʿālā destār-ı muḳarnes murġ-ı āzāde-i serine ḳafes ḫuṣūṣā güm-kerde-rāhān mānend-i aʿrāfiyān ber-geşte-sāmān ve henūz Māverāʾü'n-nehrden gelmiş ḫorāsāniyān şeklinde efles-i mendebūr ḫˇāce-i bī-ser-māyeāsā melūm ü medḥūr olduḳda beyne'l-iḫvān "Ey ḫˇāce anıñ var ise yaḳlaşdı ḳażāsı" rīş-ḫandı ile müşārün bi'l-benān "Ey ḫarāsā nemī Ḫorāsānī hemān"[78] diyü suḫre-i ḥasūdān olmaḳ iżāʿā-yı üẕneynden eşedd-i ḫüsrān idügi emr-i nümāyāndır. Lākin Fe-ḥamden ṣümme ḥamden ḥaḳḳ-ı bendegīde maḥẓūr-ı meẕkūr **(67)** medfūʿ u ber-ṭaraf zīrā bu bī-behre-i ʿirfān Münīfe nisbet ḳıyās-ı maʿa'l-fārıḳ isem velī-niʿmetim ʿĀṭıfdan hezār mertebe ber-ter ü aʿṭafdır. Ḳaldı ki ḫidemāt-ı taḥrīrāt ḫuṣūṣunda "Ḫāki ḥüsn-i naẓar iksīr eyler" liḥāẓa-yı terbiyyesiyle manẓūr ve "ʿAynü'r-rıżāʾ mine'l-ʿuyūbi mükeḥḥelün"[79] iġmāżıyla ḳable't-terbiyye vuḳūʿ bulan ḳuṣūr-ı bī-küsūr muġaṭṭā vü mestūr olduġu ṣūretde (**Li-münşi'ihi)**

Bi-ḥamdi'llāh füyūżāt-ı maʿārif zīver-i ʿirfān
Degildir ʿāriyet ṭabʿımda Vehbī-i İlāhīdir

edālarıyla

Himmet olursa eger mümkündür īcād-ı suḫen
ʿĀleme Vaṣṣāfı meşhūr eyleyen inşā gibi

---

76 "Kadıların [üçte] ikisi cehennemdedir." (Ebû Dâvud, Akdiye, 2; İbn Mâce, Ahkâm, 3).
77 "İşte bu, apaçık ziyanın ta kendisidir." Hacc 22/11.
78 "Ey eşek gibi olan! Hemen Horasanlı olamazsın."
79 "Hoşgörüyle bakan göz ayıplara karşı sürmelidir." Aslı "Aynu'r-rızâ an külli aybin kelîle" şeklinde olup İmam Şafii'ye ait bir beyittir.

lāf-ı Nedīmānesi üzre tāziyāne-i himmet-i ʿalīyyeleriyle mānend-i ḫāme girībān-çāk feyfā-yı beyżāda cüst ü çālāk (**Li-münşi'ihi)**

Başlasam vaṣfa ṭavr-ı aḫlāfı
Kimse yād eylemezdi eslafı

Kilk-i seḥḥārım olsa vaḳʿa-nüvīs **(68)**
Lāl ederdi zebān-ı Vaṣṣāf'ı

Etsem āġāz keşf-i rāz-ı fünūn
Setr ederdim cemāl-i Keşşāf'ı

İşte meydān-ı maʿrifet işte
Şerm eder bunda eyleyen lāfı

Tecrübe etmedikçe ey Vehbī
Diñlemem güft ü gūy-ı leffāfı

menzilgāhına ān-ı ġayr-ı münḳasımda resā ve nice zamāndan beri (**Li-münşi'ihi)**

Maʿārif kānıyam ammā bilinmez ḳıymetim Vehbī
Benim ol ḳıṭʿa-ı gevher ki ḳaldım seng-i ḫārāda

nālişleriyle genc-i sīnede meknūz olan cevherleri pīşgāh-ı ṣayrefī-i naḳḳāda ʿarż u ihdā ve seferen ü ḥaḍaren ḫidemāt-ı ʿaliyyelerinde vücūd-ı żaʿīfi iʿmāl ü ifnā etmek vāye-i iftiḫār ü māye-i mübāhāt ü iʿtibārımdır. "Ṭuruḳ-ı şettā beyne'l-aḥzāb" emr-i celī vü iʿtibārī ve cümleten şebeke-i muḫtelife-i sedd-i ramaḳ olaraḳ ḥasbe'l-ʿāde cārī ve her ṭarīḳde himmet-i velī-niʿmet sebīl-i müsteḳil-i rifʿat olup bu bī-kes ḳullarınıñ intimā-yı ʿācizānem bāb-ı merḥamet-meʿablarına **(69)** maḥṣūr u maḥṣūl-ı āmāl faḳat nīm-laḥẓa-yı ʿināyetlerine maḳṣūr olmaġla

Muḳteżā-yı ḥāldir ʿavḳ-ı kerem
Biz velī-niʿmetime bār olmayız

tevḳīti ile

Vehbīyā yāra ricā eylemeziz nā-ber-cā
İbn-i vaḳtiz biliriz vaḳtini biz ibrāmıñ

müʾeddāsınca vaḳt-i münāsibde velev mercūḥan ṭarīḳ-i ḳażāda rütbe-i faḳīrānemi iʿlā veyāḫūd mübteġā-yı ʿulüvv-i himmetleri üzre bidūn-ı istīhāl-i zümre-i ḫ̆ācegāna idrāc ile iḥyā buyurulmaḳlığım ḫuṣūṣunda irāde-i seniyyeleri mürecciḥ ü mümeyyiz-i mercūḥ u rāciḥdir.

Ol bābda ʿināyet ü iḥsān efendimiñ
Vehbī muṭīʿ emriñe fermān efendimin

c. Münşeât-ı Azîziyye (1284)

1- [21] Şāʾir-i Edīb-i Süḫanver-i Lebīb Sünbül-Zāde Vehbī Efendiniñ Mektūb-ı Laṭīfi

Ḥażretleriniñ simāṭ-ı ifṭār-ı devlet ve nevāle-i devām-ı ʿizzet ü iḳbālleri kūzehā-yı billūrīn-i sükkerīn ile āreste vü saḥūr-ḫ̆ār-ı saʿādet ü iclālleri niʿam-ı baḳlava ile pīrāste vü ṭabʿ-ı rāhatü'l-ḥulḳūm nevāziş ü ikrām ve ḳaṭāif-i leṭāʾif-i iḥtirām ile ḥulvü'l-mezāḳ olmaḳ duʿāsiyle edā-yı merāsim-i tebrīk-i māh-ı Ramażān-ı raḥmet-resān ü tehniyyet-i ṣıyām-ı mağfiret-encām olduḳdan ṣoñra bu ṣāʾim-i nehār ṣohbetleri māʾide-i tefaḳḳud-ı ḥāl ile ḥāʾiz-i niʿmet buyurulur ise "el-ḥamdu li'llāhi ʿalā mā enʿame ʿaleynā"[80] henüz çāşnī-i ceyş-i nevāle-i ṣoḥbet ü ʿāfiyet olup eyyām ü leyālde sulṭānımıñ rūzevār-ı sübḥa-şümār-ı iştiyāḳları ve tesbīḥ-i duʿā-yı ʿāfiyyet ü temcīd-i ṣenā-yı menḳabetleriyle evḳāt-güzār olduġumuz miṣāl-i ḳanādīl-i menār rūşen ü āşikārdır. Ḫudā-yı müteʿāl ṣıyām u ḳıyāmların ḳarīn-i şeref-i ḳabūl edip evḳāt-ı şerīfelerin bi'l-yümn ve'l-iḳbāl resīde-i ʿīd-i saʿīd-i şevvāl ve nice emṣāl-i keṣīresiyle maẓhar-ı ʿizz ü iḳbāl eyleye āmīn. Ḥālā ḳalem-rev-i ḥükūmet-i celīlü'l-iʿtiyādda işbu şehr-i raḥmet-resān ü berekāt māh-ı ṣıyām-ı maġfiret-ġāyātıñ ġurresi ṣeb-i dü-şenbeden cilve-pīrā-yı ṣübūtı mesmūʿ-ı ṣenāveri olmaġım evvelā felekden bir gün ḳapmaḳ ve ṣāniyen beynehümāda merbūṭ-ı ḫullet muḳteżāsınca istiġfār-ı ṭabʿ-ı fażīletleri żımnında taḥrīr-i şuḳḳa-yı ṣenāverīye mübāderet olundu. Lede şerefi'l-vüṣūl fī'l-ḥaḳīḳa se-şenbeden hilāl-i Ramażān rüʾyet ü cilve-pīrā olduḳda yevm-i dü-şenbe ṣalavāt-ı ʿīd edā olunmaḳ iḳtiżā eder ḥaḳīḳatini ḥüccet-şiʿārlarıyla işʿār buyurmaları ümīd ile niyāza bādī ve vüṣūl-ı rūz-ı ʿīd bāʿiṣ-i şevḳ-i cedīd olacaġı mülāḥaẓadan baʿīd degildir. Sulṭānım Ḥaḳ her geceñi ḳadr ede her rūzuñu bayrām.

Ve Lehu Raḥmetu'llāh[81]

(mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün)

Var dāmen-i Yūsuf gibi bir pāk etek ṭut
Ammā ki ṣaḳın çıḳmasın elden anı pek ṭut

Ben bu gece niyyetliyem ol ḫ̆ān-ı viṣāle
Zāhid yürü sen şübhe ile rūze-i şek ṭut

[80] "Bize ikram ettiği her şey için Allah'a hamd olsun."
[81] Bu manzume Münşe'ât-ı Azîziye'nin 1284 tarihli nüshasında bulunmaktadır. Münşe'ât-ı Azîziye'nin 1286/7 Eylül 1869 ve 1292/1875 tarihli matbu nüshalarında ise "Sünbül-Zāde Vehbī Efendiniñ Bir Manşıbda Aşālet-i Niyāz İle Reʾīs Efendiye Işṭılāḥ-ı Naḥv Üzre Yazdıġı ʿarīżadır" başlıklı mektuptan sonra yer almaktadır.

Ṭuzlu oturur ṣoñra ṣaḳın ḳıyma kebāba
Ey rind-i mey-āşām biraz ḥaḳḳ-ı nemek ṭut

Ṭutḳun gibi bir luʿb ile aġyāra ṭutulma
Bu pendimi ey şūḫ gerek ṭutma gerek ṭut

Dizgin gerecek yoḳ saña bu ʿarṣada Vehbī
Esb-i ḳalemiñ sen de ʿinānıñ çekerek ṭut

d. Divan Nüshası (İ.Ü Ktp. TY. 433)

1- Başlıksız Mektup

Devletlü ʿināyetlü ʿāṭıfetlü ifāżatlu veliyyü'n-niʿam menbaʿu'l-himemi ve'l-kerem efendim hemāre vācibü'ẕ-ẕāt-ı mūcidü'ẕ-ẕevāt āb-ı rūy-ı gülşen-i devlet ü iḳbāl olan ẕāt-ı meḥāmid-ṣıfātların ʿömr-i mezīd ve cāh-ı vecīh-i medīd ile tārem-sāz-ı vaḳār u saʿādāt ve ẕülāl-i salsāl-i ḫoş-güvār-ı ʿayn-ı ʿināyetlerin ẕā'ika-i dil-teşnegān-ı bevādī-i vādī-i emānīye ʿazb-i fürāt eylemek seyl-āb-ı firāvān-ı revān daʿavātı isāle-i deryā-yı nūr-ı icābāt-ı ḳāḍi'l-ḥācāt (168a) ḳılındıġı mecārīde maʿrūż-ı sīr-āb-ı rūd-ı muṣaffā-vürūd-ı aʿṭāf-ı bī-ġāyātlarıdır ki (Beyt li-Münşi'ihi)

Açılır ġonçe-i dil faṣl-ı bahār olduḳça
Sīnede gül gibi bir lāle-ʿiẕār olduḳça

küşāyişince aʿdel-i ezmine olan mevsim-i vesīm-i ürdibehişt-i leṭāfet-sirişt gülzār-ı ʿālemi behişt-ender-behişt belki reşgīn-sāz-ı çār-bāġ u heşt-behişt etmişiken ḥamīm-i caḥīm-nişān-ı eşiʿʿa-feşān ḍayf-ı ṣayf-ı tāb-resān taʿḳīb ve bādī-i mebādī-i germī olan bādī-i kānūn-ı derūnda meknūn ḥarāret-i ġarīziyyeyi telhīb etmekle (Li-Münşi'ihi)

Ger nişīnem be-bāġ bā-ḥūrī
Dūzaḫist īn hevā-yı bā-ḥūrī[82]

nevāsı dehān-ı āteş-zebānān-ı zamānda maḳām-ı ceste-i māhūrī olup ber-muḳteżā-yı faṣl-ı dey-i meşaḳḳat-pey edvār-ı sipihr-i devvār daḫi zemzem-i āteş-feşānını mūḳid-i kürre-i nār ve kürre-i zemherīri āb-şüde-i tef ü tāb-ı tāḳatiñe ıżṭırār etdigi ecilden ḥarbā-yı āfitāb-perest ü vā ḥarabā-gūyān ve bu māhlarda māhīler lücce-i yemde üftāde-i tāba ʿaḳs-i mihr-i tābān belki burc-ı ābīde bulunan ḥūt-ı felek daḫi dil-sūḫte vü biryān olmaġla bu gūne nümāyiş-i teḳallübāt aḫşīcān-ı ʿunṣur-ı bāridü'ṭ-ṭabʿ-ı hevāyı āteş-feşān edip bu taḳrīb maḥrūru'l-mizāc-ı māder-zād ve gāhīce eşribe-i (168b) maḥrūriyyet-nümā ile imtizāca muʿtād bī-çāregān ehviye-i ḥārre-i ḳārreden bī-tāb u nīm-cān be-taḥṣīṣ rind-meşrebān u ḫuşk-dehānān (Li-Münşi'ihi)

[82] "Her ne kadar bahçede huri ile birlikte isem de temmuzun bu sıcak havası cehennem [gibi]dir."

Ḳurutdı dehri meded āftāb-ı āteş-tāb
Giderse böyle hevālar olur şarāb serāb

keyfiyyetleriyle ser-germ ü naʿre-zenān **(Li-Münşi'ihi)**

Rāḥu ṣāfin muṭriḥun fīhi'l-celīd
Cevfü ṣayfin rāḥaten li'ş-şāribīn[83]

müfādını işrāb ile ter-zebān kāh "Ẕikrü'l-ʿayş nıṣfü'l-ʿayş"(Güzel bir hayattan bahs etmek o hayatı yaşamanın yarısıdır) olmayacaḳ ḫāṭırasın ḫāṭır-nişān etmek intiʿāşıyla (**Ḳıt'a Li-Münşi'ihi**)

Dīde-i maḥmūrı nergis gül yanaḳlı yār ile
Bāde-i gül-gūn çekilmez mi zamān-ı lālede

Cevherāsā zeyn olan yah-pāreler peymānede
Ḳıtʾa-i elmās olur yāḳūte-i seyyālede

meʾāl-i gevher-pāşı ile tefrīḥ-künān-ı rūḥ-ı revān olduḳlarından başka muḥīṭ-i ʿilm olan ʿulemā-yı aʿlām daḫi (**Li-Münşi'ihi**) "Leḳad aḫtartü fī-eyyāmi ṣayfin bi-ʿilmi'n-naḥvi akvāle'l-Müberred[84] maʿānī-i bedīʿu'l-beyānını "Keʾsen dihākā"[85] nükteleri tıbyānında ifhām u iʿlām üzre bulunmalarıyla **(Li-Münşi'ihi)**

Zamānī ḳad-sekānī keʾse beʾsin
Seḳāhu'llāhu min-beʾsin bi-keʾsin[86]

meşrebesinden nūş-ı zehr-ābe-i ḫırmān eden bu pīr-i nā-tüvān daḫi

Vehbī-i bārid-edānın dem-i tābistānda
Sāḥa-i ḫˇāhişi bilmem yine yaḫ-beste midir

tecāhül-i ʿārifāne ve teġāfül-i şāʿirāne ile bālāda ber-vech-i elġāz **(169a)** ibrāz-ı rāz ṣūretinde **(Li-münşi'ihi)**

---

[83] "İçine buz konulmuş saf şarap, yaz ortasında içenlere rahatlık verir."
[84] "Ben yaz günlerinde nahiv ilminde Müberred'in görüşlerini tercih ettim."
[85] "Dolu kadehler." Nebe 79/34.
[86] "Talihim bana kötülük kadehini sundu. Allah da ona kötülük kadehini sunsun."

Ḫaylī müşkil idi tāb-āveri tāb-ı temmūz
Vermese meşrebe ṭoñdurma ṣafāsın ḳarpuz

mecrāsında cūyendelik ṣuyunu buldıraraḳ serd-i maḳāle-i serd-me'āle cesāreti berā-yı ıṭfā-yı āteş-i ʿaṭş-ı mübīn mā'-i maʿīn-i füyūżāt-ḳarīn ifāżasıyla muʿīn olmaları metiyye-i ümniyyesine mebnī idügi müstebīn olmaġla **(Li-Münşi'ihi)**

Ḫurūş-ı luṭfuñ ile ʿayn-ı şefḳat oldı revān
Çekīde-i ḳalemindir efendim āb-ı hayāt

tecerruʿātıyla sāḥa-i ḥaḍar-ı cenāb-ı ḥażret-i cennāt-ı ḥażret-i vālālarına ḳatre-pāş-ı niyāz-ı rāz olup **(Li-Münşi'ihi)**

Dil-i germā-zedemi bādiyye-i ḥayretde
Tāb-ı bī-mihri-i çarḫ eyledi gerçi ʿaṭşān

Āb-ı rūyum dökemem nā-be-maḥal yerlerde
Beni eylerse yine şefḳatiñ eyler reyyān

cūş-ā-cūşı ile belki **(Li-Münşi'ihi)**

Menbaʿ-ı ʿayn-ı ʿināyet bir efendim var iken
Çeşme-i ḫūrşīdde yüz ḳızdırıp āb istemem

temevvüc-i istiġnā-ḫurūşı ile kāh **(Li-Münşi'ihi)**

Beni sīr-āb edemez Dicle vü Nīl ü Ceyhūn
Cūy-bār-ı keremiñdir ḳuluna cūy-ı Murād

ve gāh u bī-gāh **(Li-Münşi'ihi)**

Ḫāṣıyyet ile teb-zede-i tāb-ı sipihre
Cūş-ı keremiñ māye-i selc-i ḥukemādır

çāre-sāzlıġını yād u īrād ve her bār kūhsār-ı şāmiḫ-i ḥimemkārīlerine ḳarlı ṭaġlar gibi ittikā vü istinād ve kemā cere'l-ʿāde himem-i sābıḳa-i **(169b)** sābıḳalarına lāḥiḳa olacaġına cezm-i ḥazm-i

ḫurrem ile iʿtinād u iʿtimād ederek burc-ı esede ḳadem-nihāde olmaġa āmāde şīr-süvārıñ semenderi üftāde-i gird-āb ve derūn-ı laʿl ü yāḳūtı müẕāb eden bīm-i cümle-i ḥamle-i tābişinden

(Ḳıt'a Li-Münşi'ihi)

Oldum evḳāt-ı ṣalātımda daḫi germāde
Āyet-i mübhice-i berd ü selāmı ḳāri

Bir ḳocaḳarı alıp berd-i ʿacūza girerim
Çāre ne bulmazisem serdī-i buzı ḳarı

güftār-ı bī-edebāne-eṭvārı ile sūz u güdāza cürʾet-i āġāz-ı bendegānem ṣebt-i ṣafḥa-i ṣafḥ-ı cemīl ve çeşmesār-ı ümīdim hem-reşāşet-i "ʿAynen fīhā tüsemmā selsebīl"[87] buyurulmaḳ bābında emr ü himem yenbūʿ-ı luṭf u kerem veliyyü'n-niʿam efendimindir **(Li-Münşi'ihi)**

Yüzi ḳara ola bed-ḫūʾāh-ı siyehkārlarıñ
Rū-sefīd eyleye devletde seni ʿavn-i Ḫudā

Eriyip pertev-i iḳbāliñe reşk eyleyerek
Ḳar ṣuyı gibi hemān yerlere geçsin aʿdā

2- Ser-ḳahveci-i Şehr-i yārī Rüstem Aġaya Taḥrīr Eyledigi Teẕkiredir

ʿİnāyetlü ʿātıfetlü mezīd-luṭf u mürüvvetlü ʿulüvvü'l-himem efendim sulṭānım ḥażretleri hemāre cenāb-ı münşīʾ-i ʿavālim-i bedīʿatü'l-īcād beytü'l-ḳaṣīde-i manẓūme-i ʿömr ü iḳbāllerin maʿmūr u ābād ve mıṣrāʿayn-i bāb-ı mekārim-nişābların der-i mesʿadet-perver-i baḫt-ı şerefmendīleri miṣillü dāʾimā küşād eylemek neşīde-i bāhiretü'l-isʿādı naẓmü'l-leʾāl-i tercīʿ-i bend-i eẕkār u evrāda müstezād **(170a)** ḳılındıġı zemīnde ber-dāşte-i dāʾī-i ṣafvet-nihādlarıdır ki peyġūle-nişīn-i külbe-i ferāmūşī ve ʿuzlet-güzīn-i kūşe-ḫamūşī

Men ne ānem ki der-ān ḫātır-ı ʿātır güẕerem[88]

ḳabīlinden iken maḥż-ı şīme-i kerīme-i bende-nevāẕīleri sāniḥasınca luṭfen ve ʿaṭfen tāc-ı ibtihācım olan teẕkire-i ʿināyet-müẕekkereleriyle yād ve āṣār-ı ḥüsn-i teveccühāt-ı behcet-ġāyātlarıyla dil-şād buyurulmamla daʿavāt-ı ḫayriyyet-āyātları vird-i zebān ḳılındıḳdan ṣoñra mezāyā-yı leṭāfet-iḥtivāsı ḳarīn-i iẕʿān-ı devām-cūy-ı nā-tüvānları olmaġla bu bābda kemāl-i ʿacz ü ḳuṣūruma cürʿa-i muʿterif-i kemterī olaraḳ

[87] "Orada bir pınardandır ki adına Selsebil denir." İnsan 76/18.
[88] "Ben öyle bir kimse değilim ki o güzel hatırdan geçeyim."

ʿAşā-yı kilk ile üftān ü ḫīzān ṣābitāsında
N'olurdı peyrev olsañ zümre-i yārāna düşdükçe

vādīlerinde pīrāne-ser geşt ü güẓār-ı sāḥa-i efkār olunurken bedāheten sünūḥ eden mışraʿ-ı berceste ḥesāb olunduḳda tārīḫ-i tām ve tekellüfden ʿārī bir mevzūnca kelām oldıġına bināʾen ve betaḫṣīṣ ber-ṭıbḳ-ı irāde evzān-ı ḳaṣīde-i ṣülāṣiyyeden ẓuhūrına ibtināʾen her ne ḳadar ol gūne ḳaṣr-ı bī-ḳuṣūr-ı Havernaḳ-revnaḳ-ı şāhāneye sebt ü imlā olunmaġa nā-çespān ve ebkār-ı meẓāmīn-i sādesi cāme-i elvān-taṣannuʿātdan ber-vech-i taḥrīr ʿüryān ise daḫi

Ḫām taʿbīr var ise micmere-i naẓmımda
Dāmen-i **(170b)** luṭfuñ anı setr eder ey faḫr-i kibār

maġzāsınca ẓeyl-i elṭāf-ı ʿayb-pūşīlerinde ḳuṣūrı mestūr ve nīm liḥāża-i ʿayn-ı ʿafv u ʿināyet-i seniyyeleriyle manżūr buyurulmaḳ temennāsı maʿrażında ḥużūr-ı fāyiżu'n-nūrlarına basṭ u taḳdīme mücāseret olundı ol bābda kemāl-i mürüvvet efendimindir fī sene 9 Ṣ[afer] 1206 Bende Vehbī-i nā-tüvān u ḥaḳīr pīr-i dem-beste-tabʿ u pür-taḳṣīr

3- Enderūn-ı Hümāyūn İḫvānından Ṭayfūr Bege Yazılan Teẕkire

Hemāre Cenāb-ı Rabb-i Mennān ẕāt-ı aṣālet-simāt-ı ḳadr-dānīlerin ʿömr ü saʿādet-i sermediyye ile kām-bīn ü kām-rān eylemek daʿavātı vird-i zebān ḳılındıġı siyāḳda nümāyende-i ṣenā-ḫʿānları budur ki ināyetlü Rüstem Aġa ḥażretleriniñ mürüvvet-nāmelerine masḥūben firistāde buyurulan teẕkire-i necībānelerinde īmā vü işʿār buyuruldıġı vech üzre egerçi kümeyt-i ḳaleme kūh u hāmūn mażmūn-ı gūn-ā-gūnda tekāpūya irḫā-yı ʿinān olunup lākin irāde buyurılan tārīḫ-i tāmma naẓaran ḳaṣīr mışrāʿ ile olması maṭlūb idügi taṣrīḥ olunmaġla evzān-ı ṣülāṣiyyeden inşād olunması ehemm ü aẓhar ve o gūne meṣāriʿ-i ḳaṣīrede ḳaḳḳ-ı edā müşkilter olmaġla ḳable itmāmi'l-mehil ʿayb u hünerden ḫālī tārīḫ-i tām olmak üzre bi'l-bedāhe sünūḥ eden mışraʿ-ı berceste **(171a)** sekiz beyte iblāġ ve bī-tekellüfāne ḳālıb-ı naẓma ifrāġ olunup teẕkire-i ḫakīrānemiz aġa-yı müşārün-ileyh ḥażretleriniñ sūy-ı dil-cūylarına ādemīsi bendeleriyle taḳdīm olundıġı işʿār ve tabʿ-ı mekārimnebʿların tefeḳḳud u istifsār ẕeylinde varaḳa-i muḫāleṣat-bedreḳa terḳīmine ibtidār olundı bimennihī Teʿālā keyfiyyet maʿlūm-ı necābet-rüsūmları buyurulduḳda eger tārīḫ-i mezbūr-ı nāmaṭbūʿ olmış ise diger meṣāriʿ-i ʿadīde-i cedīde ile telāfī-i māfāt olunacaġına taʿahhüd birle tā-berütbe-i taḥsīn tekrār tevārīḫ-i tāmme-i sāʾire inşād olunmaġiçün keyfiyyeti nezd-i müşārün-ileyhe baʿde'l-ifāde ṭaraf-ı ṣenāverīye īmā vü işʿār ve āṣār-ı ḥüsn-i meveddetleriyle tekrār minnetdār buyurmaları tevaḳḳuʿ-kerde-i dāʿiyānemizdir Ṣenākār-ı ḳadīm Vehbī.

4- Baʿżı Ḳaṣāyid ü Tevārīḫ Tebyīz İtdürdigi Taʿlīḳ-nüvīs Ḫayrī Efendiye Yazdıġı Teẕkire

Benim fütüvvetlü maʿrifetlü oġlum sulṭānım "Ey ʿāşıḳ-ı mihnet-zede bulduḳça bunarsın" dedigi gibi egerçi biz daḫi ʿateh-i pīrāne-i taʿcīzi pīş-nihād eyledik lākin ʿalima'llāh żarūrīdir ki bu gece aḫşama ḳarīb bir ʿacele-süvārī bostānī [?] mufaṣṣal bir teẕkire-i behcet-edā getirip meʾālinde şevketlü kerāmetlü efendimiz muʿciz olaraḳ dīger tārīḫ-i ṭaleb-i hümāyūn buyururlar ʿale's-seḥer ḥāżır edip selāmlamaḳdan evvel **(171b)** īṣāl olunsun deyü fermān buyurulmuş bu gece ḫaḳīriñiz ḫʿāb-ı ārāmı terk ile bu ḳaṣīdeye meşġūl oldum her mışraʿı mücevher tārīḫ-i maʿnādār[89] vākiʿ oldı

[89] "tārīh ve ma'nādār" şeklinde yazılmışsa da "tārīh-i ma'nādār" olması daha uygun görünmektedir.

inşāʾallāh maḳbūl-i hümāyūn olur ẓann iderem egerçi cümle tārīḫlerimiz bi-ḥamdihī Teʿālā pesendīde-i hümāyūn buyurulmuş lākin ḫaḳīri söyletmek merāmları olmaġla muʿciz ṭaleb buyurmuşlar tārīḫe göre bundan muʿciz olmaz ṣanuram cümle mıṣraʿları tārīḫ-ı mücevher oldıġını fehm buyuraraḳ tebyīż buyurmaları mütevaḳḳaʿdır. Ṣenākār-ı bī-merā Vehbī.

5- Taḳdīm-i Dīvān Muḳābelesinde Ṭaraf-ı Cihāndārīden İḥsān Buyurulan Boġça ve ʿAtiyye-i Hümāyūnuñ Vürūdı Teşekkürini Ḥāvī Rüstem Aġaya Yazdıġı Teẕkiredir

ʿİnāyetlü reʾfetlü mezīd-luṭf u mekremetlü ʿaliyyü'l-himem celiyyü'l-ʿātıfeti ve'l-kerem efendim sulṭānım ḥażretleri hemāre Ḫudāvend-i kerīm ü mecīd ʿömr ü saʿādetlerin dāʾīm ü mezīd ve rūz [u] leyāllerin hem-ḳadr-i ḳadr-i vaʿīd-i saʿīd ve perniyān-ı iḳbāl ü devletlerin reşk-āver-i zerrīn-cāme-i ʿīd ve iksūn-i mecd ü rifʿatlerin zer-dūz u cedīd-ender-cedīd eylemek daʿavāt-ı bī-taḥdīdi resīde-i dergāh-ı ġaniyyü'l-ḥamīd ḳılındıġı zemīnde berdāşte-i aḥḳar-ı ʿabīdleridir ki bu bende-i kerem-dīde-i direm-ḫarīde ālāf-ı ülūf-ı niʿam-ı ẓıllu'llāhī ve eṣnāf-ı ṣunūf-ı kerem-i ḥażret-i şehinşāhī bā-ḫuṣūṣ

Efendimden hemīşe gördigim luṭf u ʿināyetdir
Libās-ı cūd u iḥsānı **(172a)** benim üstümde ḳat ḳatdır

mefhūmınca bu ʿüryān-ten-i āmāl bi-ḥamdihī Teʿālā vaḳt-i hümāyūnlarında bālā-pūşī-i ḳabā-yı āsāyiş ve refāh-ı ḥāl ile müreffehü'l-bāl oldıġım be-dīdār ve dāʾimā

Biñde bir niʿmetine ḥamd ü ṣenā mümkin mi
ʿÖmrün olduḳça seniñ şükriñ edā eyleyemem

maḳāl-i ṣıdḳ-meʾālini vird ü tekrār ile edā-yı ḥaḳḳ-ı sipāsda ʿaczim bedīhī vü āşikār ve leyl ü nehār daʿavāt-ı deymūmiyyet-i ʿömr ü saltanatlarına ḥaṣr u ḳaṣr-ı evḳāt olunaraḳ zümre-i şākirīne iltiḥāḳa ibtidār üzre iken bu vaḳt-i sa'īd-i meymenet-bedīdde āfitāb-ı ʿālem-tābıñ ẕerre-i bī-miḳdāra iltimāʿınıñ ʿaynı belki andan daḫi efzūnter nūr-pāşī-i ʿināyet olmak üzre meblaġ-ı hezārdan mā-ʿadā nūr-ı mücessem-i vücūd-ı hümāyūnı mess ile tenvīr ü taʿṭīr olunmuş bir boġça-i mükemmel cāme-i ʿanber-şāme-i behcet-ḫıtāme-i merḥamet ʿallāme ʿizzetlü Ḳadri Aġa bendeleri vüsāṭıyla şeref-vürūd etmekle kemāl-i sürūr u şādmānīden bir müddet lāl ü ḥayrān ve çeşm-i ḥaḳḳ-ı niʿmet-bīnümden eşk-i meserret rīzān olaraḳ şifāh-ı taʿẓīm ü tekrīm ve nihāyet tebcīl ü tefḫīm ile mübārek dāmen ü āstīn-i ʿināyet-pīrāmenleri başḳa başḳa yüzüme ve gözüme sürerek taḳbīl ü telsīm ve bālā-yı ser-i ibtihācıma vazʿ ile baʿde'l-vusʿi ve'l-imkān merāsim-i ibcāli teʾdiye vü tetmīmden ṣoñra

Luṭf u iḥsānıñla etdim**(172b)** ʿīd ber-bālā-yı ʿīd
Ḳıldıñ iḥyā bendeni bu demde ḳurbān oldıġım

terāneleriyle ḥadd ü ḳaddimden ṣad hezār mertebe efzūn niʿam ü kerem-i gūn-ā-gūn-ı ḥażret-i cihāndārīye şükrān ve ẕāt-ı kerīmü'ṣ-ṣıfāt-ı çāker-nevāzīleriniñ sāniḥa-i ḥayāt-baḫşāsından taʿrīf ü beyān ḥītasından bālāter-i mesrūr u şādmān ve kemā-kān farīża-i ẕimmetim olan daʿavāt-ı ḳarībetü'l-isticābete muvāẓabet ile ʿaẓbü'l-lisān oldıġımı nevʿammā basṭ u beyān maʿrızında ʿicāletü'l-vaḳt varaḳa taḳdīmine cürʾet olundı bi-mennihī teʿālā resīde-i dest-i mekremet-peyvestleri buyurulduḳda farṭ-ı şādmānīden nābī sāmānī-i taḥrīrde ḳuṣūrum maʿfüvv ü maʿẕūr ve maṭlab-ı aʿlā vü maḳṣad-ı aḳsā-yı çākerānem olan temādī-i ḥüsn-i teveccühāt-ı ʿaliyyeleriyle mübāhī vü mesrūr buyurulmaḳ babında.

6- Riḳāb-ı Hümāyūna Taḥrīr ü Taḳdīm İtdigi ʿArż-ı Ḥāl

Şevketlü ʿazametlü ḳudretlü mehābetlü ẓıll-i ẓalīl-i cenāb-ı İlāh pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażretleri mediyü'd-dühūr ve'l-ezmān serīr-i şevket-maṣīr-i ḫāḳānīlerinde ʿömr ü übbehet ü iclāl ile dāʾim ü saġ ve şuʿle-i teʾşīr-i ḍarb-ı şemşīr-i ʿadū-tedmīrleriyle sīne-i aʿdāları dāġ u ber-dāġ olsun melāẕ-ı dād-ḫāhān-ı cihān olan āsitān-ı felek-bünyānlarına ʿarż-ı ḥāl-i ʿabd-i dāʿī-i **(173a)** perīşān-aḥvālleridir ki cennet-mekān-ı firdevs-āşiyān vālid-i mācidleri merḥūm u maġfūr sulṭān Muṣṭafā Ḫan ʿaleyhi'r-raḥmetü ve'l-ġufrān ḥażretleriniñ deydene-i müstaḥseneleri erbāb-ı dāniş ü maʿārife iʿtibār ve beẕl-i iḥsān-ı bī-şumār olmaġla muḳaddemen eṣnā-yı seferde ḳarīḥa-i hümāyūnlarından bu ednā ḳullarını tarīḳ-i ḳażādan zümre-i ḫācegān-ı dīvāna idḫāl ve ḫāṣṣaten mühimme taḥrīrātında istiḫdām u iʿmāl ile zamān-ı merḥamet-nişānlarında yedi sene miḳdārı ḥaddimden efzūn kerem ü niʿmete maẓhariyyet ile aḳrānıma tercīḥ ve iḥsān-ı manāṣıb ile kām-yāb itdükden ṣoñra bālā-nişīn-i ḳaṣr-ı cinān olan ʿamm-i merḥūm u maġfūrlarıñ vaḳt-i cülūslarında bu ʿabd-i nā-tüvānı cānib-i Īrān-zemīne sefārete taʿyīn ü taḥṣīṣ ile Şīrāz tarafına isāre vü irsāl ve ol ṭarafda ber-vefḳ-ı rıżā edā-yı ḫidmet ile ʿavdetimde ʿalīl ü iḫtiyār oldıġım ḥasebiyle istirḥām ve istidʿā-yı ʿācizāneme mebnī yine ṭarīḳ-ı evvelim olan ṭarīḳ-ı ḳażāya terk itdigim rütbeden üç rütbe fevḳında manṣıb iḥsānına merḥameten ve ʿināyeten müsāʿade-i ʿaliyyeleri erzānī buyurulup baʿdehū manṣıb-ı müstmendānem olan Rodos ḳażāsını bi'n-nefs żabṭ üzre iken ile'l-ān māye-i fesād-ı cihān ve fitne-i zemīn ü zamān olan **(173b)** maʿhūd Şahin Giray Ḫan ol cānibe li-ecli't-tedmīr iclā olunup lākin mübāşirānıñ ḳuṣūrından nāşī maʿlūm-ı enām oldıġı üzre Fransız ḳonsolosına ilticā ve müsteʾmen-i sefīne ile firāra ḳarār vermişiken ḫademe-i devletden oldıġum taḳrībini daḳāyıḳ-ı mülkiyyeye ıttılāʿıma mebnī tedābīr ü celādet ile aḫz u ḥabs u tedmīrinde dīn ü devlet ġayretiyle muvaffaḳ oldıġım ḫidmet maʿlūm ve müşārun-ileyh ḥażret-i ʿamm-i maġfūrlarınıñ belki kāffe-i müslimīnün ʿindinde meşkūr u memdūh oldıġına bināʾen mutaṣarrıf oldıġım manṣıb-ı mezbūrun rütbesi fevḳında manāṣıb-ı sitteden Silistre manṣıbı bā-ḫaṭṭ-ı hümāyūn iḥsān ve bā-irāde-i ʿaliyye ordu-yı hümāyūn niyābetine taʿyīn olunmamla bi-ḥamdihī Teʿālā zīr-i livā-yı ḥażret-i faḫru'l-enbiyāda icrā-yı aḥkām-ı şerʿiyyede ʿiffet ü istiḳāmetim maʿlūm-ı hümāyūn olmaġla tekrār bā-ḫaṭṭ-ı hümāyūn tekerrür-i sitte manāṣıbından Zaġra-i ʿAtīḳ manṣıbını müncezzen tevcīh ü iḥsān buyurmalarıyla ḳażā'-i mezbūrun eṭrāf u enhāsı merḳūm Şahin Girayıñ eḳārib-i aḳāribi olan selāṭīn-i Cengiziyye ile māl-ā-māl ve cümlesi ʿādetleri üzre ḥaḳḳ-ı żaʿīfānemize icrā-yı kīne-i ḫānedāniyyeye mutaraṣṣıd-ı fırṣat olduḳları nümāyān olmaḳla mekr ü gezendlerinden iḫtirāzen ṭarafımdan **(174a)** nāyib taʿyīn olunup żabṭ olunur iken bi'l-yümni ve'l-iḳbāl taḫt-ı ʿālī-baḫt-ı ʿOṯmānīye cülūs-ı şevket-meʾnūsları ḥīn-i mesʿadet-rehīninde bi'n-nefs żabṭa ḳudreti olan ḳuḍāt dāʾīleri manṣıblarını kendileri żabṭ ile icrā-yı aḥkām-ı şerʿiyyeye mübāderet olunmaḳ bābında şeref-ṣüdūr eden mübārek ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı maʿdelet-meşḥūnlarına imtiṣālen cümleden evvel ʿabd-i dāʾīleri mütevekkilen ʿala'llāh bi'n-nefs tekmīl-i müddet żımnında bilā-tevaḳḳuf ʿāzim olup icrā-yı şerīʿat-i muṭahhara ile ṭaraf-ı hümāyūnlarına ʿibādu'llāhdan celb-i daʿavāt-ı ḫayriyye olunmaḳ eṣnāsında ʿarż-ı ḥālimle taḳdīm olunan civār iʿlāmlarında tafṣīl ü beyān olundıġı üzre

selāṭīn-i Cengiziyyeye ḫavāṣṣ-ı müteʿalliḳātdan ve ser-cemʿiyyet-i eşḳıyā müteġallibe gürūhından aʿyānlık dāʿiyesiyle bu ḫilālde ḳażā-i mezbūra tasalluṭ eden Ḥüsmen ve ʿavene ve aḳrabāsından falān ve (…)[90] -nām şaḳīler mücerred ḫānedān-ı Cengiziyyeye ḫidmet ü ġayret birle Şahin Girayıñ aḫz-ı intiḳāmı żımnında ḳatı vāfir eşḳıyā ve mīrzāyān-ı Tatar ile ʿalenen maḥkememi ve ḥaremimi basıp muḳaddemā ḳarżan alıp edā etmedikleri on iki kīseden mā-ʿadā nātıḳ u ṣāmit yigirmi beş kīselik emvāl ve eşyā-yı maʿlūmemi yaġmā vü ġāret ve bu ʿabd-i **(174b)** żaʿīf ile iyālimi başḳa maḥalde ḥabs ü ḍarb u cerḥ ederek nāyibim ve ketḫudām ve etbāʿım ḳullarını başḳa maḥalde ḥabs ü der-zencīr ve ḳırḳ beş gün ḳatl ü iʿdām niyyetiyle bu ḥāl üzre maḥbūsen taʿẕīb üzre iken işbu keyfiyet devletlü ḳā'im-maḳām paşa ḳullarınıñ resīde-i sāmiʿaları olmaġla Edirne bostāncıbaşısına ḫiṭāben varṭa-i mezbūrdan taḫlīṣim bābında müʾekked emr-i ʿālī-şān ıṣdār ve bostāncıbaşı-ı merḳūm ṭarafından meʾmūren bir ḳaç yüz bostāncı ile żābiṭānı gelip ḳullarını taḫlīṣ eṣnāsında keyfiyet-i mezbūre ordu-yı hümāyūn cānibinde istimāʿ olunmaġla ol ṭarafdan daḫi keẕālik ḳullarını taḫlīṣ ve bu māddeye cesāret eden sālifü'ẕ-ẕikr eşḳıyā ile ordu-yı hümāyūna iḥżār olunmaḳ bābında mübāşir-i maḫṣūṣ ile diger emr-i ʿālī vārid olmaġla sāʾirlerini aḫẕ mümkin olmayıp yalñız ser-i cemʿiyyet-i eşḳıyā merḳūm Ḥüsmen aḥz ve bi'l-maʾiyye ordu-yı hümāyūna dāḫil olduḳda derūn-ı Şumnuda ez-ḳadīm mültecāsı olan selāṭīn-i Cengiziyye ṭarafına firār u ilticā ve ṣadr-ı aʿzam-ı müteveffānıñ cebr ü iḳdāmı ile ol ṭarafdan aḫẕ u istintāḳ ve keyfiyyet-i baʿde'l-ıṭṭılāʿ cezāsı tertīb olunmaḳ üzre cellāda teslīmen tomruġa vazʿ ve ʿavene vü akrabāsı **(175a)** üzerine daḫi li-ecli'l-iḥżār tekrār mübāşirān ve debīrānlar taʿyīn [?] ve iḥḳāḳ-ı ḥaḳ olunmaḳ üzre iken o ḫilālde ṣadr-ı aʿẓamıñ vefātı ẓuhūr etmekle ʿabd-i dāʾīleri ḥāl-i pür-melālimi mübārek riḳāb-ı hümāyūna ʿarż-ı ḥāl ve istidʿā-yı ʿināyet ü merḥamet ümniyyesiyle āsitāne-i saʿādete "meşyen ʿale'l-vech"[91] şitāb ve ḳanlı göz yaşı ile ʿarż-ı ḥāle cesāret olundı maʿẓūriyyet-i ʿācizānem ve sermāye-i ʿömrüm olan manṣıbım heder oldıġı taḳdīm olunan iʿlāmātdan daḫi muḥāṭ-ı ʿilm-i ʿālem-ārā-yı cihāndārīleri buyurulduḳda sinn ü sālime vü perīşānī-i ḥālime ve ḫidemāt-ı devlet-i ʿaliyyede emekdārlıġıma merḥameten zamān-ı salṭanatlarında bu ġadr u ḥaḳārete cesāret eden sālifü'ẕ-ẕikr beş nefer müteġallibe mutaṣarrıf olduḳları baʿżı tımār bahānesiyle li-ecli't-taḥaffuż ordu-yı hümāyūna gitmişler ise daḫi şerʿan ve ḳānūnen icrā vü iḥḳāḳ żımnında li-ecli'l-mürāfaʿa maḥṣūṣ mübāşir ile iḥżārları bābında mübārek ḫaṭṭ-ı hümāyūn-ı şevket-maḳrūnlarıyla müveşşaḥ u meşḥūn fermān-ı ʿālī-şān ıṣdār u iḥsān ve rūḥ-ı ḥażret-i peyġamber-i āḫiru'z-zamān memnūn u şādmān buyurulmaḳ bābında emr u fermān ʿadālet ü iḥsān ilā- āḫirihī.

7- Enderūn-ı Hümāyūn Aġavatından Ṭayfūr Bege Taḥrīr Eyledigi ʿArīża Ṣūretidir

(175b)

Benim saʿādetlü mürüvvetlü ʿārifetlü maʿrifetlü oġlum mīr-i vālā-şānım sulṭānım ḥażretleri fıḳarāt-ı daʿavāt-ı muḫālaṣat-nümāyān taḳdīmiyle nümūde-i ṣenāverī budur ki bu defʿa firistāde buyurduḳları teẕkire-i laṭīfelerinıñ mezāyā-yı behcet-nümāsı maʿlūm-ı ṣenāverī olmaġla "Yuḳadderu'l-üsʿu ve'l-üsʿu mebẕulün"[92] medlūli üzre irāde-i kerāmet-ifāde taʿalluḳ eden diger tevārīḫ-i mütenevviʾaya beẕl-i maḳderet farīża-i ẕimmetimdir hemān künūz-ı ġaybdan füyūżāt-ı İlāhiyye sünūḥ eyleye āmīn ḳaldı ki Zaġra-i ʿAtīḳde iken kīnedārān-ı ḳavm-i maʿhūdun müteʿalliḳātından bir ḳaç eşḫāṣ maʿlūm-ı ʿālem oldıġı üzre Şahin Giray intiḳāmını aḫẕ dāʾiyesiyle

[90] Metinde boş bırakılmış.
[91] Yüz üstü sürünerek.
[92] "Güç ve imkân nispetinde [sorumluluk] takdir edilir, imkân da geniştir."

ḳuşca cānuma sū'-i ḳaṣd ile maḥkemeye hücūm u taḥrīk-i aḳrabāsına beni mā-melekimi ġāret ve manṣıbımı hebā-zede-i heder ü ḫaṣāret eylediklerinde egerçi taḫlīṣ-ı cān-ı nā-tüvān żımnında ḫafiyyeten ordu-yı hümāyūn ricāline ve sāʾire baʿżı şefḳat-engīz ve ḫuṣemāmızıñ ḥāllerini basṭ ederek laṭīfe-āmīz cān acısıyla envāʿ-ı taḥrīrāt ve baʿżı muḍḥiḳāt isāre ve birer taḳrīb iṭāre olunmışidi lākin ser-ḳalemden yazılmış olmaġla tesvīdleri nā-būd ve nüsḫaları ġayr-i mevcūddur ḥattā ol vaḳitde mübārek rikāb-ı müsteṭāba taḳdīm olunmaġiçün Münīf merḥūmun taḫmīs-i Nefʿī-meymenesine naẓīre vü dil-pesende (176a) ḳırḳ elli beyit bir ḳaṣīde inşād olunup bu ṭarafda oġlum bendelerine irsāl olunmışiken rikāb-ı müsteṭābı taʿcīzden iḥtirāzen ve teʾeddüben taḳdīm etmek müyesser olmamış ḳaṣīde-i mezbūreniñ şikāyet maḥallinde

Ṣoydı delkī gibi Eski Zaġra ḫalḳı beni
Çıḳarıp postum edince yaḳamı böyle dü nīm

Kīne-i ḳavm-i Hülāgū düşürüp mehlekeye
Etdiler ṣūret-i tesmīm ü helākim tasmīm

Ṣayd-ı Şāhīn Girāya nice ḳıydıñ diyerek
O çaḳır pençeliler gördi baña ḳayd-ı ʿazīm

beytleri miṡillü leṭāyifden ʿibāret baʿżı ebyāt daḫi derc olunmışidi ekṡeriyā münşeʾāt-ı ḥaḳīrāne ser-ḳalemden ẓuhūr etmekle hezl degil ġayrileriniñ ṣūreti daḫi ekṡeriyā nā-mażbūṭ oldıġı maʿlūm-ı vālāları buyurulduḳda tekrār emr ü suʾāl buyurılır ise nüsḫaları nā-mevcūd oldıġını ḥakīmāne iblāġa himmet buyurmaları mütevaḳḳadır. Ṣenākār-ı bī-merā Vehbī.

Sonuç

Şairliği ile ön plana çıkan Sünbülzâde Vehbî, aynı zamanda usta bir münşidir. *Münşeât*'ı bir yangında yok olan Vehbî'nin bugün için elimizde on iki mektubu bulunmaktadır. Çoğu sanatlı bir dil ve üslupla yazılan bu mektuplar "teşekkür, tebrik, istekte bulunma, sıkıntıları dile getirme" amacıyla kaleme alınmıştır. Vehbî'nin resmî, gayr-ı resmî ve edebî meseleler dolayısıyla kaleme aldığı sınırlı sayıdaki bu mektuplara baktığımızda Vehbî'nin yaşamış olduğu maddi ve manevi sıkıntılara, dönemin siyasi ve sosyal hayatına, edebî anlamdaki fikir teatilerine şahit oluruz. İletilmek istenen duygu ve düşünce, muhatabın konumuna göre bazen açık ve öz olarak bazen de söz sanatları ve terkiplerle kurulu uzun cümleler ve manzum parçalarla yoğrularak girift bir biçimde verilmiştir. Yine bazı mektuplar yalın ve resmî bir üslupla yazılmışken bazı mektuplar da nükteli ve şiirsel bir üslupla kaleme alınmıştır. Arapça ve Farsçaya hâkim olan Vehbî, pek çok yerde Türkçe manzume/manzum parçaların yanında Arapça ve Farsça ibarelere ve manzum parçalara da yer vererek canlı ve etkileyici bir anlatım ortaya koymuştur.

Kaynakça

Akün, Ö. F.(1993). 'Sünbül-zâde Vehbî'. *İslâm Ansiklopedisi* (C.XI). İstanbul: MEB Yayınevi.
Banarlı, N. S.(1983). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi. C. II.* İstanbul: MEB Yay.
Beyzadeoğlu, S. A. (1993). *Sünbülzâde Vehbi.* İstanbul: İklim Yayınları.
Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat.* 29. Baskı. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

el-Hac Sahaf Hacı Nuri (nşr.) (1284/1868). *Münşeat-ı azîziye fi Âsâr-ı Osmaniye*. (İstanbul: Vezir Hanı Matbaası.
El-Meydânî (2010). *Mecma'u'l-emsâl.* C.1-C.2. Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye.
Gültekin, H. (2015). *Türk Edebiyatında İnşâ.* Ankara: AKMB Yayınları.
Hafız-ı Şirazi (1985). *Divan* (Çev. A. Gölpınarlı). İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi.
Hariri (1986). *Makamat*, (Çev. S. Sevsevil). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
Kuru, S. S. (2010). *Sünbülzâde Vehbî.* İstanbul: *DİA* (C.38). İstanbul: MEB Yayınevi.
Mehmed Süreyya (1996). *Sicill-i Osmânî.* (hzl. Nuri Akbayar). (C.5). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
Mütercim Asım Efendi (2014). *Kâmûsu'l-muhît Tercümesi* (C.VI). (Haz. M. Koç; E Tanrıverdi). İstanbul: Yazma Eserler Kurumu Yayınları.
Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü.* C.III. İstanbul: MEB Yayınevi.
Refik Tevfik (1281/1865). *Letâif-i İnşâ* C.I. (İstanbul: Tercümân-ı Ahvâl Matbaası).
Refik Tevfik (1282/1866). *Letâif-i İnşâ* C.II. (İstanbul: Tasvir-i Efkâr Matbaası).
Sa'dî-yi Şîrâzî (2015). *Gülistan.* (Çev. M. Kanar). İstanbul: Şule Yayınları.
Sünbülzâde Vehbî Divanı. (hzl. Ahmet Yenikale). e-kitap.kulturturizm.gov.tr. (http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10651,sunbul-zade-vehbipdf.pdf?0). (E.T. 03.12.2017.)
Sünbülzâde Vehbî, *Divan.* İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi. Türkçe Yazmalar. nr. 433.
Yenikale, A. (2012). *Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı.* Kahramanmaraş: Ukde Yayınevi.